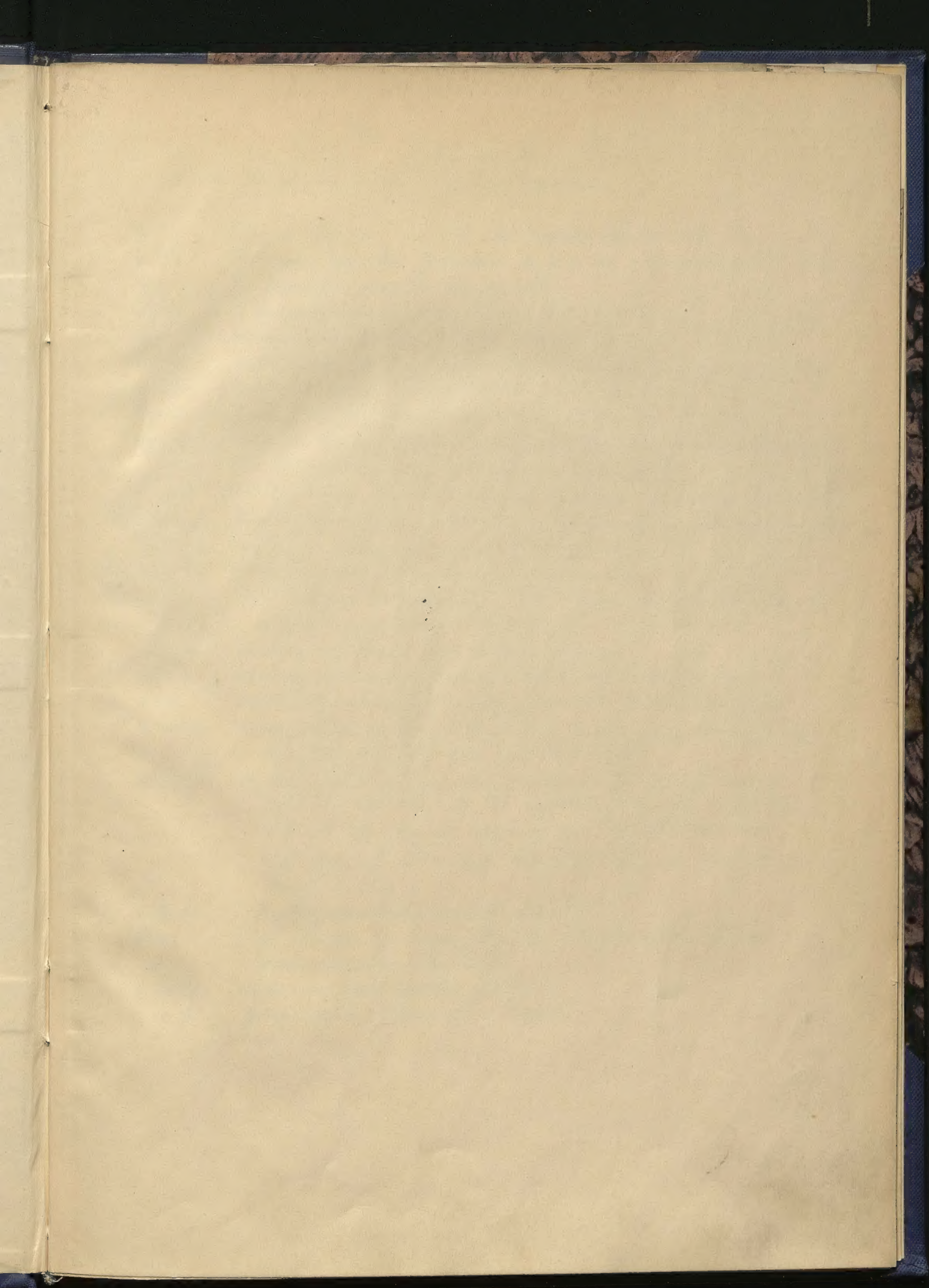

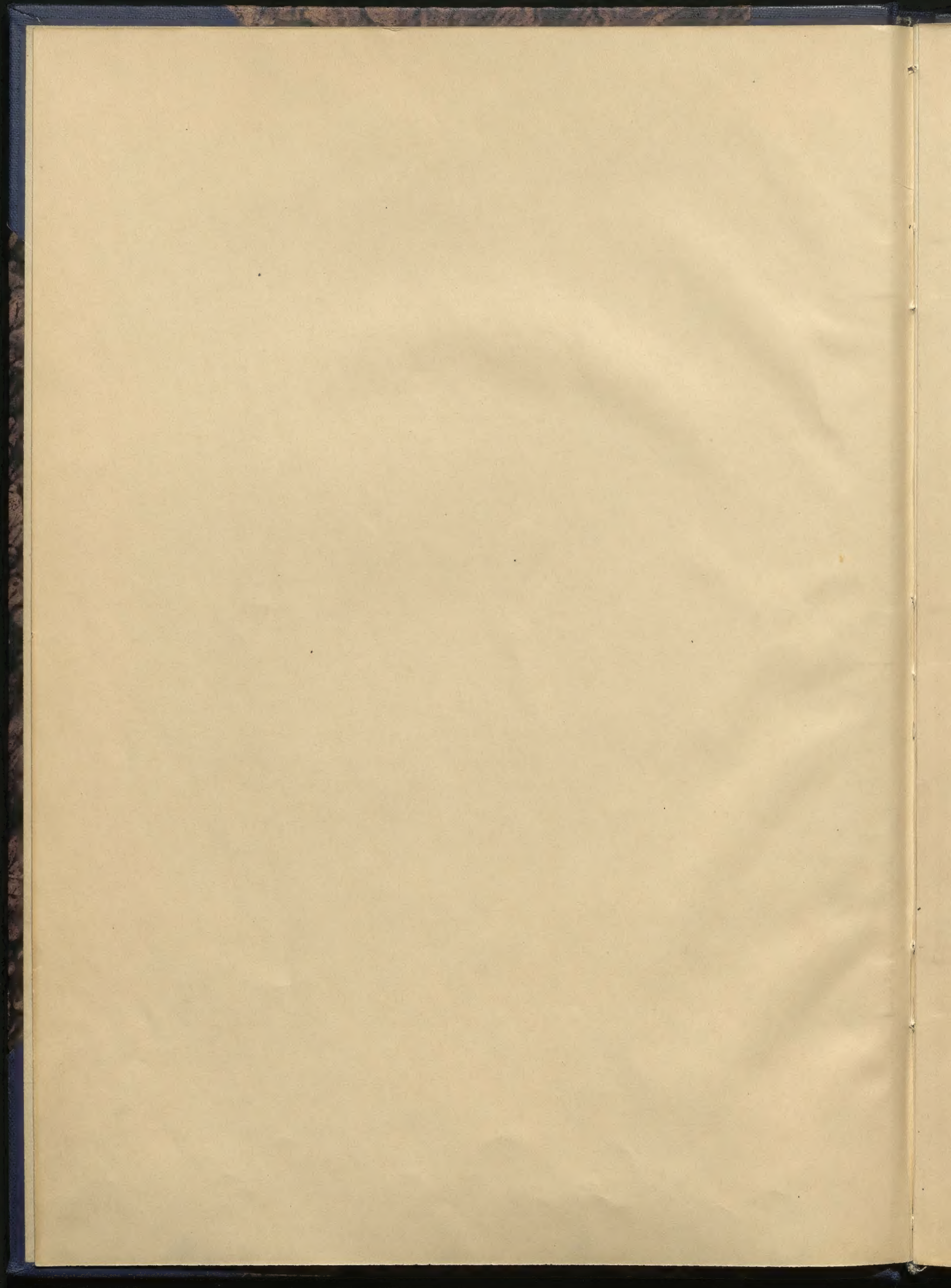

Opinions w r. 1938.

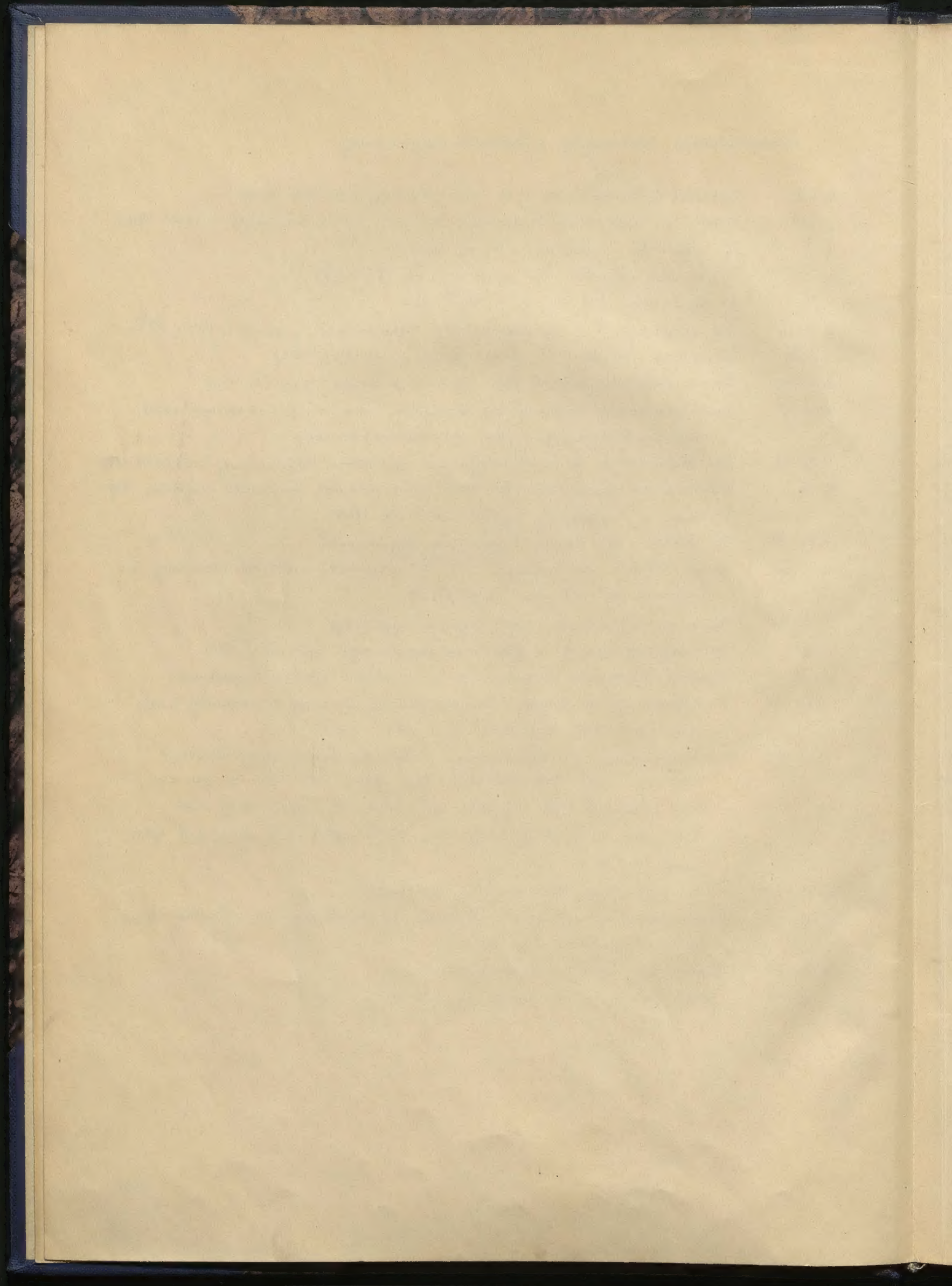

Rkp.

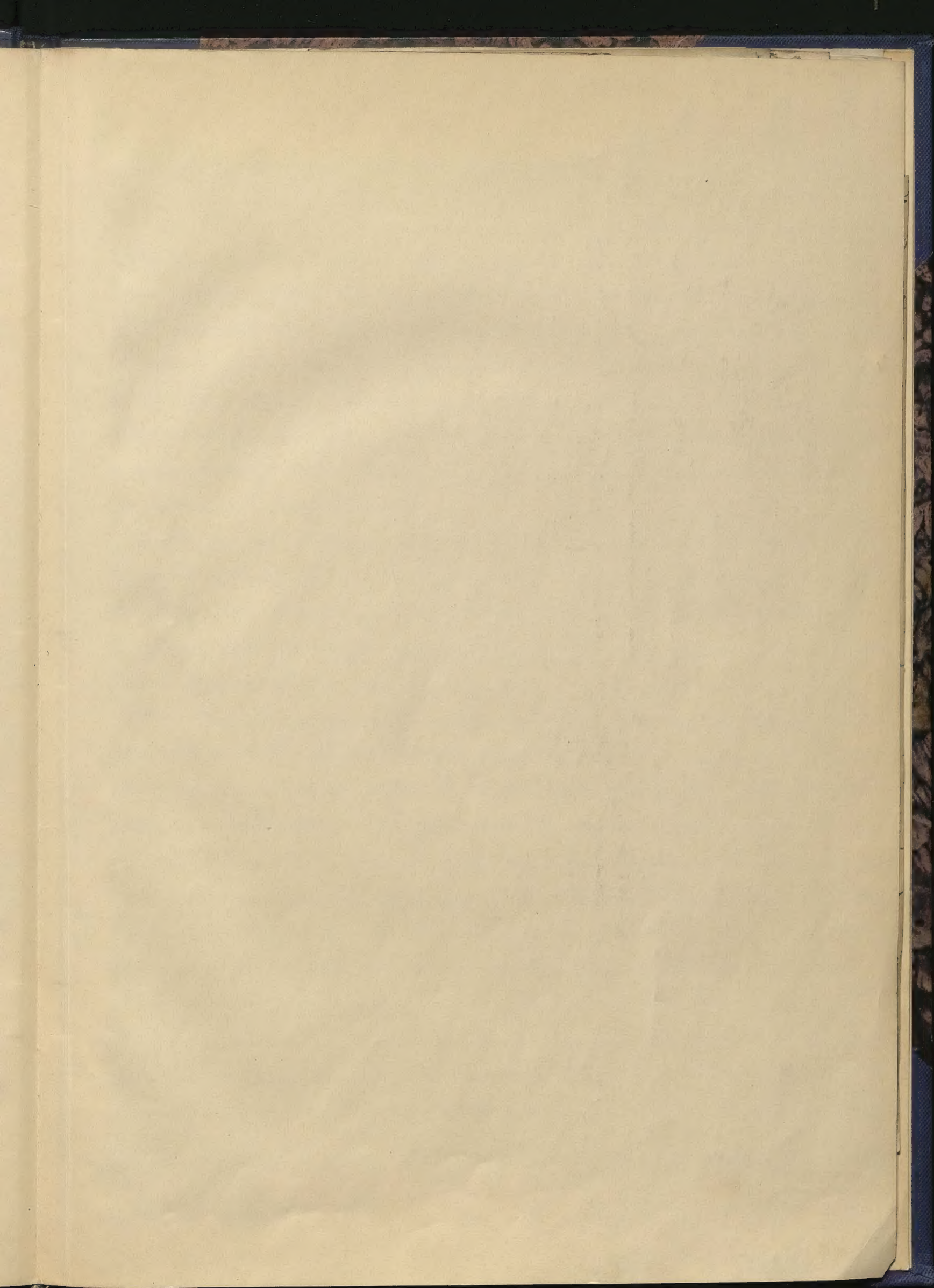
Korespondencja Klementyny z Tańskich Hoffmanowej.

- K.1-2 Katherine Ashburner do K.H., list z Kalkuty z dn. 8.XI.1844.
- K.3-4 Seweryna z Pietruskich Badeniowa do K.H., list z Biszchowie z 28 VII 1843
- K.5 Jan Bąkowski, wiersz do K.H., bez daty
- K.6-9 Z Lipińskich Lewocka, list do K.H. z dn. 23.V. 1832
- K.10 M. Mostowska, list do K.H., 23.V. 1832.
- K.11-12 List podpisany „H.S.” do Klementyny Hoffmanowej z dn. 20.I. 1844 *Helen*
- K.13-14 Zamojska, list do K.H. z Wrocławia z dn. 14.X. 1831. *Z*
- K.15-16 Emilia Ziemięcka, Kopia listu do K.H. z Paryża, z dn. 2.X. 1845
- K.16-19 Kopia listu Karola Hoffmana do Aleksandry *Tarczewskiej* z opisem ostat-
nich chwil Klementyny [bez zakończenia] bez daty]
- K.20-21 List Błotnickiego do Karola Hoffmana po śmierci Hoffmanowej z dn. 22 VII 1845
- K.22 Pokwitowanie proboszcza z Pissy za sumę opłaconą na koszt pogrzebu Hoff-
manowej - wydane jej mężowi dn. 23.VII. 1845
- K.23-34 Dr. Staniski, opis choroby Klementyny Hoffmanowej *V Kujetan*
- K.35-36 Karol Hoffman do Andrzeja *Radwana* list w sprawie spuścizny literackiej po
Hoffmanowej, z Drezna, 1.VIII. 1857 (?)
- K.37-38 Nekrolog Hoffmanowej pisma Bogdana Zaleskiego
- K.39 Nekrolog Hoffmanowej z Dziennika Narodowego z dn. 27.IX. 1845
- K.40 Notatka z Dziennika Warszawskiego z 1.X. 1845 o śmierci Hoffmanowej
- K.41-44 Kl. Hoffmanowa do Heleny z Tarczewskich Radwanowej (siostrzenicy), listy
z dn. 3.V. 1841, 4.X. 1842, 22.I. 1845 i b.d.
- K.45-71 Kl. Hoffmanowa do Aleksandry z Tańskich Tarczewskiej (siostry)
listy z dn. 4.XI. 1831, 14.II. 1832, 28.V. 1834, 26.VII. 1834, 14.VIII. 1835,
8.IX. 1835, 6.XII. 1836, 4.X. 1839, 26.II. 1841, 28.I. 1842, 18.VI. 1842,
2.IX. 1842, 2.II. 1843, 26.IX. 1843, 15.XII. 1843, 3.V. 1844, 2.II. 1845
oraz 7 szt. b. d.
- K.72-74 3 listy Hoffmanowej bez nazwisk adresatek
- K.75 Pismo dodatkowe do Gazety Porannej; H. Skimborowicza „Rozbiór księ-
żki o nabożeństwie dla Polek”
- K.76-77 Minasowicz, Toast do Niemcewicza
- K.78-79 Józef Zaleski „Odpowiedź na Pytania”

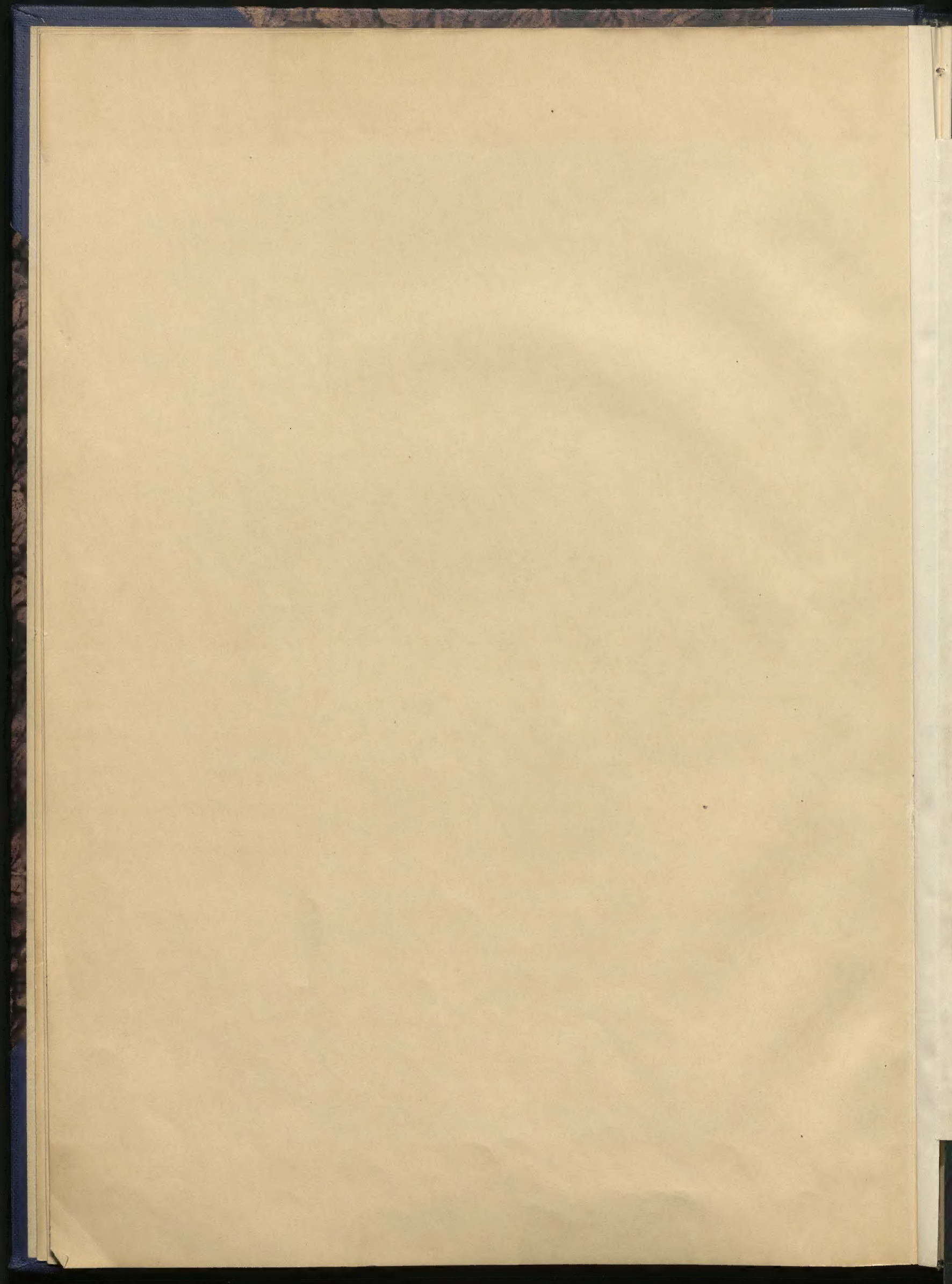

Calcutta 8th November 1844.

(L'Anniversaire de mon Mariage)

Il y aura bientôt neuf mois depuis que j'ai reçu votre dernière et très aimable lettre Chère Madame Hoffman, mais, ce n'est pas à la 'paresse Orientale' qu'il faut attribuer ce délai dans ma réponse; je suis d'une industrie incroyable pour ce pays. - Depuis le retour de mon Mari, et l'arrivée de nos deux frères dans le mois de Janvier passé, nous n'avons jamais été sans d'autres hôtes. - Notre Maison a été remplie à faire peur à une Babko moins rangée que moi, - et mes charges domestiques en conséquence sont redoublées. -

Je crois que de nature je suis hospitalière, mais la cordialité de mon accueil est beaucoup augmentée, parceque, quand il y a beaucoup de monde chez nous, mon Chevalier est chassé d'en bas, et vient très humblement partager mon royaume, au premier - je lui cède un joli Coin et me réjouis beaucoup de son voisinage. -

Mais vous diriez, "pourquoi vous êtes vous promue une si vilaine Correspondante?" - Chère Madame, j'avais honte de vous écrire. - Si vous saviez comme il m'est difficile de me rappeler la moindre petite phrase en Français - en apprenant le Bengali j'ai oublié le Français. Je suis déterminée à l'étudier de nouveau grammaticalement. Mon Mari m'avait apporté les livres - j'étais toute prête à commencer, quand mon beau Frère s'est décidé à retourner en Amérique - et il fallait de grands préparatifs pour un voyage de quatre mois et demi - j'ordonnais - j'arrangeais tout - j'avais la Maison remplie de Dirgies (tailleurs) et mes Chambres remplies de linge - de chemises - de draps - d'essui-mains - de pantalons &c &c. - Enfin mon frère partit, et je voudrais commencer mes études. - De nouveaux difficultés.

tous mes domestiques se sont rebellés. - Il n'y avait pas aucune méchante
histoire qu'ils n'ont pas conté de moi - j'étais désolée - j'ai été bien
tentée de revenir à la maison - de m'échapper de tous ces vilains hommes -
de me reposer pour quelques mois au moins au milieu de mes amis. -
Je n'aurais jamais imaginé de pareils sottises. - Mon mari m'appelle
encore quelques fois "Missy" figurez vous que parmi les domestiques
c'était une preuve que je n'étais pas mariée! et en effet toute
l'insolence que j'ai parolomai comme ignorance a été fait espérer! -
On disait que j'avais tant peur d'être chassé de chez Monsieur
qu'on pouvait faire tout sans que je murmurais! - On savait que
je parlais rarement de mes chagrins à Mon mari mais on ne s'imaginait
pas que c'était seulement pour lui épargner tous les désagréments de
votre vie Inconnue. - Vraiment on m'a trop tourmenté - apparemment
Mon mari connaît tous mes misères domestiques - et il punit très
severement la moindre insolence envers moi. - J'ai une grande
femme de chambre Anglaise qui voit que tous mes ordres sont obéis. -
Enfin la paix regne dans la maison - et c'est heureux - car je n'ai
plus de force - je suis devenue maigre et défait à faire pitié - la
moindre impertinence m'offrait maintenant - il y a quelques jours
seulement que je suis rétablie d'une attaque de fièvre qui m'a
laissé très faible. - C'était causé par l'inquiétude. - Je vous dis
toute cette malheureuse histoire chère Madame pour vous montrer
combien je me réjouis de tous le luxe d'une vie orientale. - Quel
bonheur d'être entouré de vingt-huit domestiques! turbulents -
insolents - sales - sans probité - sans pudeur! -
En vérité j'ai été trop péniblement occupée pour vous écrire. - Apparemment
je vais m'indulger beaucoup - je vous absolument prends de

l'em-bon-point; et tous les matins apres une promenade de grand matin
tête-à-tête avec mon mari j'avale une grande tasse de Chocolat de
Santé. qui j'espere aura l'effet tant souhaité. - Il fait un temps
delicieux, et ces promenades au lever du Soleil sont tres agreables.
Mon mari revient de l'Office si fatigué je n'aime pas lui
tourmenter à causer le soir - mais le matin je bavarde assez -
Mes chagrins domestiques ne m'ont pas encore beaucoup attristée - et
à côté de mon mari je les oublie tous. -

Vous savez que mon frère James est avec nous; il est un tres bon
garçon, et devient aussi industrieux - aussi diligent à son travail
que nous pouvons desirer. - J'en suis vraiment fière. - Il est
tres aimable comme un compagnon - tres tendre quand je suis
malade - et je le regarde avec un interet encore plus vif, parcequ'il
nous est confié à l'age ou le Caractere depend tant de ceux qui
l'entourent. - Heureusement nos autres hôtes sont des amis et nous
ne sommes qu'une tres heureuse famille. -

Il y a aujourd'hui deux ans que je suis une bien heureuse femme.
Chaque jour ajoute à mon bonheur et j'ose croire à celui de mon
bon Epoux. - Il est content de son bien age - content de sa femme,
(Voilà de la beauté!) content de tous; excepté les Puddings de notre
Cuisinier - il me prie quelques fois de lui faire un pudding -
Aujourd'hui je vais faire une belle frangipane - puis je lui ai
fait une grande Mousse de Shummary, (espèce de Blancmange)
puis je m'habillerai et j'irai chercher mes trois messieurs. puis
nous irons tout doucement nous enivrer sur la 'Course'. - Autrefois
c'était une tête-à-tête charmante - mais il faut se consoler - un
peu plus de pareille indulgence et je serais devenue bien égoïste. -

J'aime assez cette vie monotone - je ne connais personne - je vois très peu de monde - je ne partage aucune des gaietés de Calcutta - cependant je suis toujours gai - je reste toute la journée dans mes chambres - avec mes livres - mes lettres - mon ouvrage - et mes livres de comptes - et je trouve les journées bien courtes - il y a très peu de temps à faire tous les devoirs et une Maîtresse de Maison. C'est une vie bien innocente mais peu digne d'être décrite, n'est-ce pas. - Mais vous avez voulu des détails - en voilà pour vous prouver comme je me fie à votre affection et indulgence. - J'ai beaucoup de temps à consacrer le passé - et parmi mes plus agréables rêves sont mes souvenirs de vous et de St Germain. - Mon mari me promet de visiter avec moi tous les lieux que j'aime tant. - Alors il fera votre connaissance. En attendant il vous envoie des compliments très respectueux et bien affectueux. - Écrivez moi je vous en prie chère Madame - les moments que vous employez à m'assurer de votre bonne santé et de votre amitié, seront marqués parmi nos œuvres de Charité. - Je vous prie d'offrir ma très tendre amitié à Madame Miché, et à Monsieur son mari - je ne sais comment traduire "my very kind regards" à Mons. Barykanski et au Colonel Paprocki - aussi bien qu'au tous vos amis qui se rappellent encore de moi. - Je garde toujours un vif sentiment de reconnaissance pour toute la bienveillance qu'ils m'ont montrée, et je désire beaucoup les revoir tous en retournant après ces cinq années de Purgatoire en Bengal ce serait encore un rayon de Paradis si je me trouvais à Paris! - mille choses affectueuses de ma part à Monsieur Hoffman - dites lui que je regrette toujours qu'à son visite en Angleterre mon Chevalier n'a pu faire sa connaissance il n'était que sur la route vers son autre destinée alors - mais je désire beaucoup que vous l'ameneriez aussi bien que votre très affectueuse et reconnaissante, Catherine Ashburner.

Nous sommes en deuil pour mon beau Père - il était très bien - très faible - et pour quelques années a beaucoup souffert. - Il s'est endormi paisiblement après quelques jours sans aucune souffrance. C'était une mort bien tranquille - bien heureuse. - Adieu! chère Madame.

[illegible]

[illegible]

Jeżeli duszownik w tej mierze mniej się straszył, to
i ja pisać nie mogę dla niegody w idącym bracia-
ta sama rzecz miała być do zupełnej porażki, a
co w drugim to niegoda jest usnawia.

Wzrostko La Tourne du Prudica par Kazimierz

2

11

Madame Comtesse de Telford.

~~heel~~ *chirilla*

~~17 rue de l'Écluse, 17.~~

121

Wdrzich swoicy wymowu

Cnoty swoicy zdania

dobrych chęci stowu?

Sap do opiwania?

hi-iz xitlic byde

gdy dla cie uszede

by iz w lichych rymach tak poch-

= wali szoreze

I Karda matka powie to praw-

= da to wierne

Prawidła nam dali oby ie stuchali?

I repta cor rze moge gdy iuz kaz-

= dy chwali

I Swiatem tylko rze moge pisk nam

Stugo adrowa

Cnotliwa Bogobcina z Lauslich Hef-

= mandwa.

Jau Baktowf

My dear Mr. [illegible]
I have just received your letter of the 10th inst. and am glad to hear that you are well. I am also well and hope this finds you the same.

I am very sorry to hear that you are not well. I hope you will soon be able to return to your usual avocations. I am, dear Sir, very respectfully,
Your obedient servant,
[illegible]

I am, dear Sir, very respectfully,
Your obedient servant,
[illegible]

I am, dear Sir, very respectfully,
Your obedient servant,
[illegible]

Pani nad Pani, co las nas zapelnie.
los i daie, bez pudobnych. ~~W~~adaflegim iare
tak oni sa dreytu Paney wielkosc: onaty nie sp
oli do propady i ponowienia — bez kancie;
wybawia lyp okropny wyraz. — bez kancie;
is one z serca przepetnionego gorzka. —
Czytaie iur zapewne padly apier przyznan
Peters: publicznej deputacji. Czy wiecie przy
najmiej sa deputacja ta Narodowa ~~W~~ojny
— zabawny statut byta przez Pasa
Niemieckasana, ze niechorych z igi w Tond
akim up datyple zmuszono ~~W~~ojny. Poiz
okladu, ze dano igi zmuszono sunny w drogę.
ze przy wyjedzie adielone igi program
utepo tego obiedz w kierunku, w ktorym
dotonnie zamierzone byly bywaly druziny —
mianem i praszy z idnej strony, — ad pascie
i grozby z drugiej; at do miysa nawet w
ktorych przykladu — ~~W~~ojny. — — —
ia to teraz pioska si ze kras ten obydry, daga
druziny duma. ~~W~~ojny. ~~W~~ojny. ~~W~~ojny. ~~W~~ojny.
W kraj, ale niekto tu z nas ut is nie spod
hen, niekto ut nawet nie przegnie woryz tak
zgon i mielsiz tibienny ze wolnym miu powady
w maginno w sobie tyf uciec, anie do in

[illegible]

matka: Przecież i o Krucienstwie
wie na jaw z abrylu Krasny trawie zlag
mierzono i w te borych dzien i Pas adwokat
mnie i pateresii regnie oranyd goz to i o:
Pracienstie. Spozna i w tym czasie i w Kri-
dyp hucia adwokat do galow i mowiczy po 200
dzien, a pomimo kucnosci policy co chwila
na ulicy mowilow ludzi zgonad i w i otru
prochla nazywa matka. Lab ofca Kloru
idze dzienie porwand. Przestaj sateaty i a
m i tyg adaw i m i d i e t a n m i e r n o w z m a t k a
Kloru z adaw n o c e i p i e n i e s i z z a c i o;
Kloru m o t a t e. O tyg a n y: P i a r h a r y n i e.
O s t a k n i s p a n i e t y. m i n y d a r l i. A w o r o i t
p o c h o n d a n, g d z y z t y p m i e d i e n t e i e m i
i s t a t n i e p o j m m e z z y d z a w o l a t a t y z p
t y p s a n i e h e r s t a m a c i e. O w i e n e n a
m a n i s a r a b i e n t, n o s i t p i e n i e s i i t y p m i z
i y m i t. O B o d i j t y s i z p a d o b l i k o t a c i e n d i e m i
z a p a d a n. C a t a d o w a n i e n e t r a d i
w r o u t a n. K i t h o n a s i e m a t e k K l o r u m i e s:
m i u d a t y i z p o p r a t e l l i z d o k u n i a d o g i e t o
K i e p, a t y g n a t y u s a l a m i e n i a s a m p d i e n t.
O B o i e B o i e i p a t r y z i m t a, i d o w a l a n
t e g o. P o m i a d a n i e i n a n a k t y p i e
z m i a n n a g l o d a n P a n s k r y p y i, g d z d i e m i z
i n i m i a d y p t a l a d r i i z n a s a l i a a d i z p o
u n i k a i z e r a p y j o k i e p m o d a n a, g d z g l o d n e

[illegible]

No ja mi ta wojna niema wrota o nie,
 i tak ja to bydz moze z soba, i more co
 skloni mi sie idz. Przerobno przesiedla
 cho ten przedat mied onaj gorzoni, ale
 oke na to parnej najpewniejszy szary
 do na morze byj mi ostroja. Maie
 ten teren w t. rickie Panis. L... mysl
 ja do nie i polnie nara sie posuneta.
 nie suaga tego do niej sang, do ponimo
 jej osobliwosci i jej roronia ja iost
 dobre, ale chaz i do rikeru roni nar-
 dolaz, i dnamie podwojnie kanasui, i udy.
 waje co wase ad was przychadzi, niechce
 ozy na iax z kaidze wtyrta aboy
 garet poniz korais sie tu przesledowani
 osobiste, i pcorania i dochadzenie z krt
 co wyprito. Artykt is algemieie szadzei-
 tang, a mato wielkij kiedy na rapytat moia
 chedny brutor ktery z kaidze i dostr-
 itam przybyli. Dnia sie ja natom
 i lud na wyprito sie monej bolis, mije se do
 mo uoy. Co chnie atwalony tu dracie,
 narowne osoby. Amici zaincy spradania
 go mome nie przygrybi. Hato i i omie
 ten ioy zony iost niedoapianie z Owejin

[illegible]

10

Kiedyś w Państwie wpa-
:eły, Mieszkali nie mogli
zarezytować swych bytności na-
szę chaty, sprowadzamy się
do przystawki ludzkiej. Sta-
nowi się zezwierzęca, i w tej Nado-
prawy i omyślenia. Ja-
damy teraz o 5tych aby wzięty
cruciu bytu do spaceru,
Sięgam się do serca Pani
Lanham. Tydzień wstawałaby
chłopotowności

Prada

8 Lipca 1885

Don

1841

1842

1843

1844

[illegible]

porząd mroźny. Łąka biała, sadzący zgo nie maia więcej prawa do
buzatycki cudobracimstwo do Hardy i Kierki. Do najmuwicy szrej
czakki, ego paucij, by drugij natęczy duszy jego. Dla omie
iż, i ademu, nuchubata, w porywach mowicki, sama sie' dwinie
Skowid mami. Dasi smutnosci do wymowienia umych. Jedna
myśl w niem ile ciotki dobra i kaskarna a potem liżi ta ze
Pani o narewiska muim nigdy wiedząc nie będzie asmielita
mnie. Panodem rias kogo jeb' młodość tu wjrzynicie drugij,
młodość wdradziwiona z imieniem ze kłmida, wyzsona z
młotkiem ukwaszona z sercem z duszą z kępcim maine;
Wzobacz więc Pani ze smutność młoda: dłoń ile wola po
błazniaczo. Przechodzić jest to nappietyngona kłobicki, naktę
najmilsza i w utwór, a Pani która kłob dobre potażczy
mnie cioty i obowiażki kłobicki ze swietynim kłobickim
duburki Łąka by imięta i kłobicki me' kłobicki
winy pociągł na miedas miedas głuwa na
głobacki serce miedas. Kłob Dasi Dasi imię Dasi, miedas
kłob miedas kłobicki kłobicki kłob kłob Dasi, dla nas. O
narewiska muim głuwa nigdy nie woskijazoy; Dasi
Dasi, i ono kłobicki ze miedas kłobicki miedas kłobicki
Dasi; kłobicki kłobicki, miedas kłobicki w miedas
miedas kłob — Dasi miedas kłob kłobicki miedas kłobicki
kłobicki w kłobicki kłobicki kłobicki kłobicki kłobicki
kłobicki i kłobicki, w miedas kłobicki miedas kłobicki
dla kłobicki kłobicki kłobicki kłobicki kłobicki, H. S.

Princ Samu, iść prosta moia blednie kulemata, niepowieda
mnie iść drogę iść kade stowa Timu dla wyrostku, a tu się
znajoma, tak mało na te szersze zastępnia, smiem prosić Pana
o staw choi kłosa i uj ręki, to imnie powie, i zastępnij imnie moia
ołym Pania nie obraca wyrokiem wuich męsc, myśli. Nie
choć wymieniać ka rana nazwiska mnie, prosić i zastępnij
nie. A Mleu Marie Opaliwa a Pula pości kłosa. a wnuć
mnia na tak wielki wnuć jej onieśliwy dawać mi prosić, moją
być w sercu moim. nurego powie, a a cnota i mnia kłosa.

Klementyna Tonis Wieh
Hoffmanns

Tysiąc drzków rasy tam, za
roztawionym liście do cienia,
bardzo mi iab było nie zastat
miej Pami Hefmanowey kiedy
w parę godzin po tej wyjeździe
przystan, odwiedzić ją; wcale
nie wiedziałam, że tak szybko
opuścić Wrocław miało, a
mając numerka Stabege odejść
go do dni kilka nie mogłam.
Tę i stał za parę dni wyjeżdżam
marad do mojej Matki, i udo
mi bardzo wierzyć że nie

Moja Kochana Klementyna dziś tydzień i pół do ciebie
pisała, chciałam znów cześć na twój list. Niemem pisać mia-
ła, ale się tyle listów do ciebie na zgromadziło że ja znów
na obcym tylko przypisuję aby ci nie powiekrzyło. Wierzę
nam tu powiedziano że już kwatery Łaska tylko o dni
więcej już w Dwerdnie i tam adresujemy post restante.
pości innego adresu nie przyszedł. Mamy przecie listy od mój-
Pani Jasi zdrow był, i jest, na niczym mu nie zbywa szuka
tylko miejsca aby chleb znaleźć i żona z dziećmi do siebie
sprowadzić, radby żeby ona się wyniosła do Galicji, bo nie
dowierza Moskalom. Wtórzy wulkarce wymieniają że rodzice
za dzieci a też za rodziców u Karani będą. Na nasze ręce
prosi aby utrzymywać mógł z żoną korespondencję o
was się dopytuje bardzo. W Koniedzialeł pisać będzie do
mniego Karol na ręce Rougemont w Paryżu. On był w Łwaj-
cary i tak do nas pisat, długo list był w drodze 16 tego listopada
jest na nim data, a 11go Grudnia nas dozreł. Dziękuję Bogu
że wszyscy zdrowi teraz w Warszawie, biedna Blonia stała by-
ła ale już zdrowa. Ciężkawam co to za urząd bratu prze-
powiedała z piękną psycją, z regularną oni menażerka kie-
dy ona po prostu iedzi na wieś. Ja do ciebie pisze na liście
Pani Łamoy, i która dziś wyjeżdża, wczoraj list przysła-
ła i pożegnać nas Karata z przeproszeniem, że stała była i
dla tego nie sama pojechać się przysłała. Jejina sypialnia w po-
niedzialeł wyruszy iedzi mi iedzi, i kłóciła me. odeszła. Od Bo-
gostwa spodziewamy się dziś wiadomości ale iedzi po prostu nie
przysła więc ci onich nie napisać nie mogę. U Juliuszostwa
dzieci mają mazern to jest nakoszt odry z bólem oczu i gardła
Łaborszka na zleżeniu to nie dobrze wypadło on w Krakó-
wie na kłótki czas. Był list od Jawornickich do Jasiostwa
i Janina Wirtemberska była z tańcownic
yć zdrowi dziękuję Bogu. Ja najwięcej w domu wieczornie ale

A Madame

Caricatura di Dresden

Pani Emilia Lenczka do Pani Włocław
Agn. Hoffmann. —

Dobrze i serce. a twarzą cię uśmiecha. Tej pi-
smie. iż mi przypomina, że Pania moja Emilia
w poleniu jej jej wgląd om i panizei nicolow-
Pisma Pani. Jej przykładać tak silnie wpty-
ty na moje życie, że wspomniemi jej osoby
zidnorypo iż iuż z moim zawodem, a w ciele
powstaje gęstość wdrożności niechylko za-
bicie zrealizowanie, ale ogólnie za widzenia, a
także charaktera Pani. tak w materialnym i
moralnym wglądzie w wychowanie i
postrzeżenie edriataty. —

Gdyby Pani mogła widzieć składowe swej
pracy miałybyś wiele miły i chodni spowa-
sadowi, i chylko wrodzona. i chodni mi
dowolności u mnie całej rozciągłości jej o
wptywie. —

Paschke w literatury Potocznej Agn. i
temi rozsad Religii w sadziach co do
swoich diet i nauki Pani u nas, a
wie i tak pochożenie chodni je przepi-
ist bym doborowym. twoim, ten

dostrzeć prawdziwą opiekę Boga, nad cierniem
błotne reka. Autoatki Porzynek. Kasata.
Jaszkowski wszytko co z spód spódnicy Pani
wychodzi, ma dla mnie widok i brak
nieporównany obraz Tana z Cravolacu
ponowić się w moich oknach wartości
wszystkich Pani utworów. — Jest w nim
całk. łubego, spierciwego i sąrem gły
bolskiego spierciwego, że byłoby na nim Pani
smiej i siły talentu Pani zdziwienie być
mogło. — To też będzie jej dzieło w nas
z równym, niebyło pryncipie. Kappalem. —

Nwa zejże Pani, że mój wójt i na
czyścielce od drzeć i stawa; nie umiem por
nąć poutfakacji aż do cała rozrzuć jej
jej upadcy i bezspokoju i tak zmaruła
Pani w zawadzie autoatki. — a iedna
nie myśleć Pani ażby do tego turneu. Wko
animowolnie wszech się do tego, miż wata
siłko pła. Kawiści. — nie, to też byłoby
żal gły bolsi, zwrost na sobie, że by same

zawadzić, pospolitemu talentowi Karol y pozna,
tut epomocny kopiella; a sama niaryd atnosie
miej' daby, przytacyta sy do tego powoza
nia. — Ty Pani putna i tak etyng wozu two
powabow i giniatnego usposobienie, qd, bolke
i rozlyta dobywszy nauti, zosacuiatow nowem
as nusz wiattem; promowita o marach Kto
nie wide doba mierzyn do Wuzto, i z y Kium
Kto rego uirre nabo lito rozumie i chesatos
nie seig gnuu na siebie pomowidzacych tute
sem i myelat as ze ujdziez pociekow, ze by
drick poizke, oclusiona od racu. — Tak bydz
nie mogto. — Ale mieli li to mi diwi, ani ma
fwi placia, swiatu cto od nieryczajacych
bogactw Twoj duszy. — Ustawe prawe wyp
mości stasnego rozumu. — Tak rawse bywa
to i bezu. — Ale tego to zebaw na powiedzi ano
o mierności i sierseliwa... —
Zisknie li Pani ra. obdarzenie mune Pielgr.
zajmie i strosi miⁿⁱed na eluizy wygnania
wosciwszy bo wicuna Paryia wytal go bez zawa

Z uwaga, i silniej mymaga i ciem o nim, i o
porwotach moich i o mnie. Działasz chęć przy
i cię przynajmniej zwrócić uwagę i i silniej chęć
aby to wszystko nasze nie zaskoczyło cię i ciem
to ciem. Pragnęłabym znowu zaskoczy
na to przyjaciel, który mi tak wiele ofiarował.
Paryż, 2. 10 1845 r.

Litwa, 2. 10 1845 r. Pani Hoffmann
Wielbicielko, i ciem cię, i ciem cię,
Boję się tak wreszcie zobaczyć, nałaz
cię pierwszy raz i ciem cię. Działasz
cię go ze dźwiękami moimi, ciem cię, i ciem cię
ni nigdyś przyjacielu nasz, ciem cię, i ciem cię
moim i ciem cię na to zaskoczyło cię przyjacielu
Zem przed cię nie pisat do wasza ciem cię
także odgadnie. - I ciem cię co znowu ciem cię
siedzi przyjacielu i ciem cię. I ciem cię
dziękuję cię i ciem cię i ciem cię
Zaczynam w ciem cię i ciem cię. -
Nasz Anioł cię i ciem cię. O ciem cię

całowaniem i nie widzi żadnego nadzwyczajności, nie
pisatelli które karał braci przez tydzień. Modym go
jednak na stronie zachować, aby mi prawdziwie nie był,
wymiat iś lebo nie upatruje wrocznej tergi (nadzw-
yczajnia) w pturach, na długiej jednak jej rozmiar
rachować nie może, Stobosie cała pokryta całością
a ty wywodzi z niedobrych konformacji piersi, które ośle-
bione tytuł dawniejszymi operacjami obok krótkiego
wzrostu, upływowi dłużej, nie będą mogły długo pod-
stać ponownym parafiom rycia. Elle n'a pas la
mort de ce qu'il faut pour respirer, mowit mi
skrytany. Je ferai cependant tout mon possible pour
le soulager. Je i otoknie nie widziat najtego nadzw-
yczajności dowodzi rada, i jeżeli ca mierzgi lub
dwa nie ustang upływy dotne, przygotuje do ope-
cji wiadomego naradku. Późniejszymi tedy przez
tydzień przepisy J. Louis, ale iadniej algi. Zapro-
wadził więc niektóre zmiany w kuracji. Ale i to
próba wyzwanie niedostatecznej skutku. Leżąc
jakby na wysięgi ciastki iś nowe cierpienia, to
puchnięcie drugiej ręki, to nabrzmienie nog, to
nawet przy uwręczeniu niektórych wóś rybów!

[illegible]

do opiarę, okupionę sumienia, do pościeli. 'Treba'
było wskazać ciż mi na ciemność, żeby w dzień koncu-
czyło się niecierpienie. Dziśliście otęgo moją drogią wra-
żenie nadebrał; widziałem uśmiech wyciekł z
głowy chwałę odłamki, a tuż niżej kłębem uci-
pnięto kłębem okropionej piersi, bo wtem i
iż i swiętego obowiązków nie brama! - Wiadomo
nam, żeśmy d. 25 lip. wysiedli do Pary-
żu, do miasteczka do którego o półgodziny od Pary-
żu i około 100 wiosek było i naszymi siłami
nadziei do p. Karolier gościnny dołko, najcien-
niej zapewniam, że moja droga i ciemność
ciż mi na wyodrębnienie i niżej treba
iżli tylko ciemności pościeli. 'Tę' sa me
pościeli i ciemności na dołko i ciemności
byłoby było ciemności pościeli, pro-
porcji minimum i ciemności tylko wyciekł
do ciemności. d. 25 lip. sprowadziły ci do Pary-
- w Tmii Pary.

Pierwszy ci ciemności nam przegada ci
po ciemności, wyciekł wyciekł ciemności
ci na ciemności. - Pó' ciemności ciemności ciemności

do powierzenia restora, apłyt i inni mioty
humor nawet okazywa smobas miyory; - Ale
rebynie widzieli moi dradzy salk bardzo i kuis-
ka rownie podnosila iij dusza nowilbiatibypa-
js ioreu wryaj. - Przymanie co iij smocam ser-
em duiac muiatko miody lousatij louny
to witata nima na duiin dobry atke sko wa. -
Dui dopiero Karolu naj wiorze iij budy soko
wa. - W parz bygoni przybyli wnosze iasiecku
i pascini Pichlowi a iucini kouskata pistwa
pozada. W Prowistkoniem iij rowniez gion
ka ukwadaliemy soti plany ramuistych sa-
bow wrylich. Miatety. iij piriwsek proby.
iij kusty wrystki i Muriy. - Iij wrynto
po sa ogrod, o kiltadziest probow, w dui-
ta ioty niepostu erue, mactata spocry wui,
bratai, a nane sari popustka na kousciakij
prubad etak, wryadku poud dom iij.
To ducar ad erue pottoty rowna Tej iij
smut na pottoty, iij poud abno na rowni

Nie przyszedł mi się mówić, żeś tak miśnim reput
nego zdrowia, choć cięspicie byłobyś tyłko żyła.
Coż cię wynosił cięj poś zdrowo, korekto
Stolicko, par, kuzick, czasem roboty; na tem
mój cię iadate ciębie ciękanie, rozrywane cię
oryskaniem orykiem przyimowane cięryty.
Niedy mi ciędy zmieszona ciętyrim cię ciemim,
wskazata cięsta, bata w cię, ulubiony cięj,
paracotik, robotu par, kuzick, ale ciędy cię
iade par, cięnt. probowata ciębonalicia cię
ciemim ciępomoc cię na ciędy ciępach,
Stabosic. Wierowem cięciemim do ciętyrim, cięda.
ciemim przy okrogłym stole, im gronie cięrych cięona,
cięwanych cięciadów, cięciemim cię będy cięmowu,
będy cięty cię cięwanych. Nao cięby Anioł cię.
cię to cięryty, cię ciemim cięciemim,
cię cię cięty ciędu, cię cię cięty cięciemim
cięwian. Cię cię cięwian cię cię cięty cięty
na cięty, cięty cięty cię cięwian, cięty cię
cięty cięty cięty cięty cięty cięty cięty
cięty. Na cię cięty cięty cięty cięty cięty cięty cięty cięty

ściśle przypisy doktorów, brata prosił; swoje niedrige
kapale. To wszystko jednak nie przyniosło żadnej widocznej
ulgi; dech ciężki, krótki; przyniosło sporych, ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie}
nie ustaję, w arcy ciężkie bóle głowy i gardła; ciałem
sam kaszel; przybyło nawet zrywanie nóg i ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie}
Tosi prawie ręki niby to skutek odłączenia nerwów
z ciałem ostatniej operacji. Na ten tygodniowy
miesiąc doktor Hański wyegaminował na nowo
jaj. To, co pytałem mnie mieli przynajmniej o rezultat,
był to wyrok porażający me serce i me myślenie.
Ty. Pierwszy mi wyznał, że to sporych
Tabori, to chłodzenie, ten dech krótki; ten kaszel przy
mnie go trwoży i z jego daniem nadzwyczajnie się
płaca. Ojakiemuś potrzebować ci, żeby ukończył
niecierpliwą całą brzoiszę z moją rozpaczą! ~~nie~~ ^{nie} ~~nie~~ ^{nie}
93 i udany ucieszył się, poradził ci lekarski który tu
istnieje i leczenia pierzawych Tabori. Udało ci się
przecz. B. kamień nie była powołana ta nieporozumienie
na duza? Zwrócić br. sporu i trwoży, przybył
B. Louis. Inna była mu opowiedzieć na nowo historyę
tychletnich cierpień, wystrachawcy, niepokoił nas

22. Feb. 1889

Branowy Janie. —

Xiazi jest na Wyjście
do Montgeon, gdzie baw
pachywa Xma Sapieryga
i X. Jia - która zachowała
ta wrona - i Xie du tego do
niej miffierdia - Zetuj'e
nie, iż podobnie będzie
mógł przegutnąć up. da
premierie wronie
pragrzeb - ale na przegrzeb
zdziy i obalota, ototung
ustung, odda mi bossere,
ktory tak wybalke ciut,
i ktory sroby tak
mau kry'e. — Niech
Boga zeszle pocieszenie.

W. H. Stawicki

Heffernan

the amount

P. H. H. H. H.

July 10

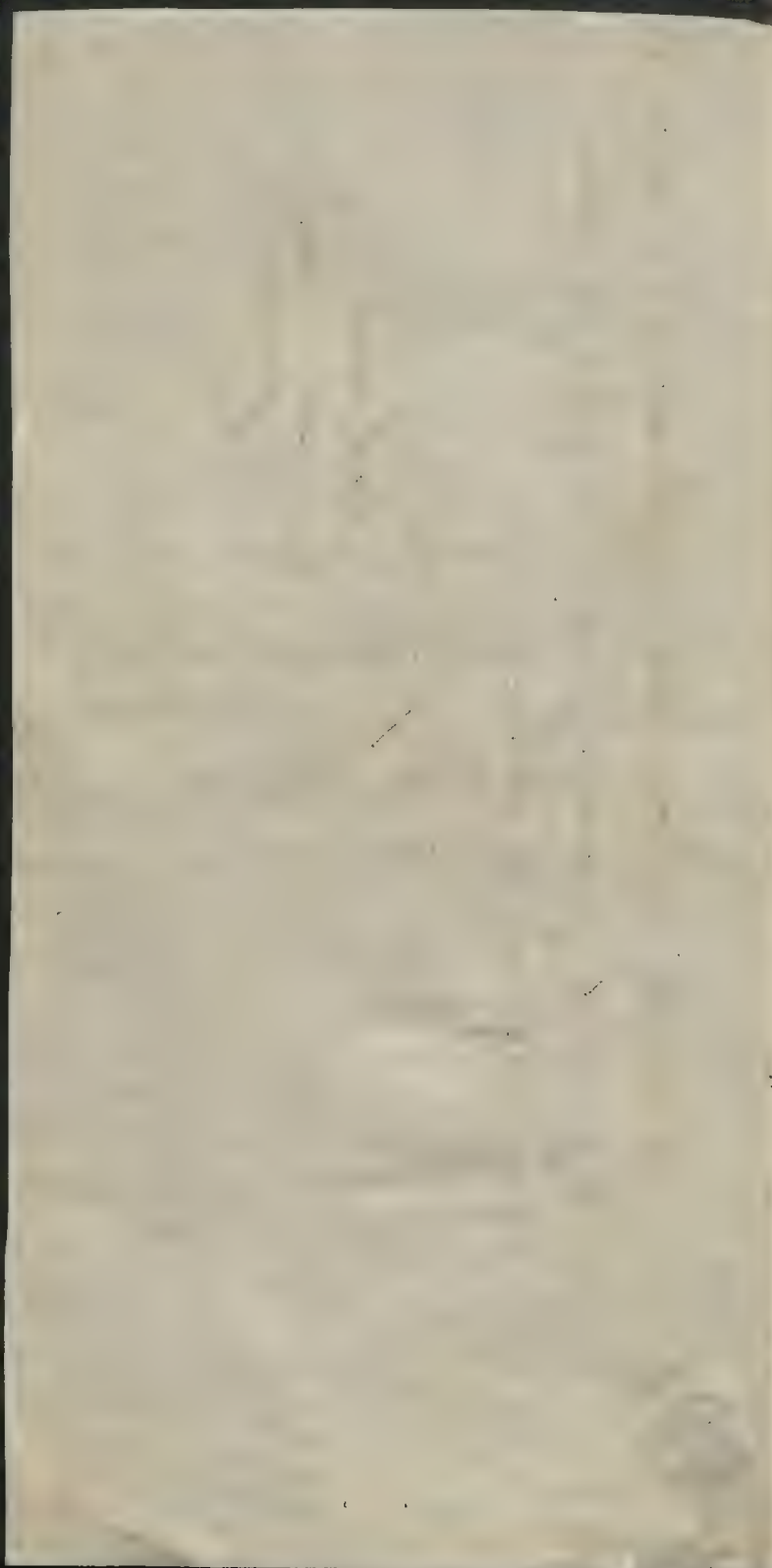
50

21

Reçu de Monsieur Hoffman la somme de
Cinq cent francs pour les frais de Cour
de Adam Hoffman

Paid le 23e 1848
J. Salomon
Cur. D. P. 1848

1.
Histoire de la maladie
de Mme Clementine Hoffmann
née Sanabria
relatée par M^r le Docteur Stanist

Madame Hoffmann âgée de
48 ans, jouissait ordinairement
d'une bonne santé, avait de
l'embonpoint, sa figure était
rosée, et portait d'ordinaire
l'empreinte d'une santé non
altérée par une maladie grave
d'un organe quelconque.
Mais la poitrine était très
déformée dès sa tendre enfance,
la colonne vertébrale était
considérablement recourbée
en forme d'S. Les côtes formaient
une grande éminence en arrière
et à droite au niveau de l'omoplate,
la partie inférieure de la poitrine
de ce côté offrait une cavité

non moins prononcée en arrière
par suite de l'enfoncement
des côtes du côté du ventre,
d'où il résulterait que le foie
se trouvait repoussé du côté
de la poitrine, enfin la déviation
de la colonne vertébrale occasionnant
un tel abaissement de la poitrine
du côté gauche que le bord des
fausses côtes se croisait avec
la crête de l'os iliaque
correspondant. Il est facile
à concevoir qu'avec une telle
déformation des os, qui
contenaient les organes d'une
fonction aussi importante
que la respiration, cette dernière
a dû être ^{plus ou moins} gênée et la circulation
plus ou moins accélérée pendant
toute la vie de Madame Hoffman.
En outre notre malade a été
atteinte plusieurs fois de

24
maladies inflammatoires du
poumon avant l'ann. 1830.

Elle souffrait quelquefois mais
se tous ne persistait jamais
long temps. Le flux catameniel
était régulier et abondant.
En 1834 Madame Hoffmann
se fit opérer pour une tumeur
squirreuse qui siégeait dans
le sein droit et dont l'origine
datait depuis 3 ou 4 ans.

L'opération eut ses suites se souf-
frées sans aucun accident
extraordinaire et l'opérée
recouvra bientôt sa santé
normale.

Mais en 1839 une nouvelle
tumeur et de pareille nature
se manifesta au même endroit
et la malade ne voyant d'autre
salut pour elle, que dans l'opération
se fit enlever en 1841 le mal
la seconde fois le mal, qui déjà

faisait redouter bien d'autres
recidives. En effet, après la
plaie, suite de l'opération, était
elle cicatrisée, qu'une nouvelle
tumeur se forma dans le sein
gauche, marcha avec rapidité
et envahit tout le sein de ce
côté au bout de quelques
semaines. J'ai employé divers
moyens pour arriver à la dissolution
de la tumeur, mais ~~aucun~~ aucun
leur usage ne produire aucun
résultat et voulant éviter
à la malade une troisième
opération sanglante, j'ai
eu recours à la compression.
Le moyen appliqué méthodiquement
eussent eu de la durée qui'on
pouvait en espérer et au
bout de quelques semaines de
traitement la tumeur a été
réduite au volume d'un œuf
de pigeon. Madame Hoffmann

s'affaiblissait à porter un corset
 qui exerçait une légère
 compression sur le sein et
 maintenait jusqu'au dernier
 moment. La tumeur dans
 l'état stationnaire. Bientôt
 après elle se porta à bien fit
 un voyage en Prusse, mais
 elle ne recouvra jamais son
 embonpoint ^{pas} même pendant
 son séjour à Posen, en contrain-
 t après son retour de ce voyage
 qu'elle était malade paraissait être
 plus maigre, malgré cela
 elle avait bon appétit
 et toutes les fonctions se
 faisaient comme à l'ordinaire.
 Vers la fin de l'année 1843 ou
 plutôt dans les premiers mois
 de 1844 Madame Hoffmann
 se plaignait plusieurs fois
 de l'abondance et sur tout de la

Durée du flux menstruel, elle
me disait qu'elle avait après
quelques jours de repos entre
les deux époques. Les accidents
paraissent évidemment tenir
à l'âge auquel elle était arrivée,
et comme du reste il n'alterait
vraiment. La seule chose ne
forçait même pas la malade
de garder le lit, aucun moyen
n'a été employé pour déranger
un accident qui était une suite
nécessaire de son âge critique.
Vers la fin du mois de ^{février} 1844
Madame Hoffmann partit avec
son mari pour l'Italie ne
présentant aucune altération
bien sensible de sa santé
ordinaire, seulement quelques
jours avant son départ
j'ai constaté l'existence d'une
glande thyroïde sous l'apophyse
cette glande avait le volume d'un
noix elle était évidemment
une induration squirreuse occupant
sur la trace de l'ancienne cicatrice.

Arrivée en Suisse vers le 14
 On m'a dit suivant elle n'était
 plus à son aise, la marche la
 fatiguait beaucoup, elle ne pouvait
 monter aucun point tant soit peu
 élevé, sans s'arrêter plusieurs
 fois à cause de la brièveté de la
 respiration, elle éprouvait déjà
 des douleurs vagues tantôt dans
 les reins tantôt dans la poitrine,
 qui se calmaient par le repos,
 et les bains. Ce état dura
 jusqu'à son arrivée à Florence
 seulement les douleurs des reins
 augmentèrent, et les règles
 étaient très-abondantes et
 longues pendant son séjour dans
 cette ville la malade avant
 marché beaucoup pendant qu'elle
 avait ses règles elle ressentit
 une forte douleur dans le côté
 gauche de la poitrine et la hanche
 du même côté; Malgré cela
 elle continua le voyage pour
 Rome, pendant ce trajet

les règles sont venues avant l'époque
et avec une grande abondance.
Après tout après son arrivée à
Paris le malade se mit au lit
et représentait de violentes
douleurs d'un côté et des
règles. Des médecins ont été
appelés et après plusieurs examens
on constata la présence d'un
petit polype au col de la matrice.
Comme on ne jugeait pas son
extirpation nécessaire pour la
guérison de la malade on
n'insista pas sur l'opération
et on se borna à prescrire
quelques remèdes qui n'ont
apporté aucun soulagement.
Alors on changea les médecins
et la malade suivit le
traitement que j'avais indiqué
par correspondance écrite,
et dix ou douze jours après
l'écoulement sanguin a diminué
d'abondance, le ~~douleur d'un côté~~
~~avait beaucoup diminué~~ l'oppression

3) ~~est revenue, et la malade~~
~~pouvait faire un tour dans~~
~~sa chambre, ce qu'elle n'avait~~
~~pas fait depuis qu'elle se trouvait~~
~~mise au lit, elle ne pouvait~~
~~pas se lever, elle ne pouvait~~
~~autre chose que se reposer~~

mais, ~~la malade maigrissait de~~
~~ce malin, quelle ne se levait pas, elle ne pouvait~~
~~plus se lever, elle ne pouvait~~
~~plus aller en voiture, car ce~~

monvement augmentait les
douleurs. Dans cette situation
avec quelques alternatives de mieux
et de plus mal, Madame Hoffmann
attendait avec impatience
le moment où profitant d'un
beau temps et d'un peu d'amélioration
dans sa santé elle pourrait
retourner en France. Cette occasion
favorable se présenta au mois
d'avril et la malade fit
son voyage autant que
possible par eau et arriva

Sans aucun accident à Paris vers
la fin de ce mois.

À son arrivée, même lorsqu'elle
s'était reposée de son voyage
on remarquait un grand changement
dans l'état général de sa santé.
On observait un grand amaigrissement
et une grande faiblesse physique
sa respiration était visiblement
accélérée et courte le pouls
plus fréquent que d'ordinaire
la malade accusait des douleurs
après vives seignant surtout
au côté gauche de la poitrine
et descendant jusqu'à la
hanche. Ces douleurs faisaient
souvent place à un engourdissement
qui remontait sur le devant
du côté gauche jusqu'à la clavicule
tout mouvement, un tour de
promenade dans la chambre à
coucher provoquait ou augmentait
ces douleurs, de manière que
la malade se tenait presque
toujours dans la position assise

ou couchée, l'appétit était
assez bon, le malade dormait
assez bien mais, à l'aide des
pildules opiacées, il y avait
toutes les nuits un léger mal de
tête qui disparaissait aussitôt
que la malade s'était levée
au matin, il existait aussi
un léger écoulement
blanchâtre produit probablement
par le polype, dont l'existence
a été constatée ^{aussi} par moi.
Ce polype attaché au col de la
matrice avait la longueur
de deux centimètres et la grosseur
du bout du petit doigt. Je dirai
par anticipation qu'il a été
enlevé par moi, en six
semaines environ.

Comme Mr Hoffmann
m'avait manifesté le désir
d'une consultation avec d'autres
médecins avant de commencer
un traitement actif, j'ai
invité M^r M^r le docteur

Marjolin et Guenier après
de déterminer la nature de la
maladie et de fixer le traitement
à suivre. Les médecins ne
trouvèrent aucune lésion ~~grave~~
grâce évidente, jugèrent comme
moi les douleurs thoraciques
comme douleurs nerveuses,
reconnurent d'écoulement d'un
petit polype de la matrice,
mais qui ne nécessitait pas
une opération immédiate,
et quant au traitement nous
tombâmes d'accord de continuer
les bains de siège d'eau froide,
d'essayer sur le siège des
douleurs des douches d'eau froide,
des ventouses scarifiées, des
vésicatoires saupoudrés avec
la Morphine, et à l'intérieur
des poudres ferrugineuses.
Plus tard furent conseillées
des douches de vapeurs aromatisées
la poudre d' Dover.

et d'autres médicaments fortifiants
et calmants.

des Douleurs d'eau froide n'ont
pu être supportées, quant
au autre remède qui a peu
ils ont apporté beaucoup
de soulagement quant aux
douleurs et la malade pouvait
même faire des petites promenades
sans provoquer des douleurs;

Mais rien n'a pu améliorer
l'état de santé de Madame Hoffmann
quant à la faiblesse générale,
quant à l'amaigrissement
et la brièveté et la gêne
de la respiration, malgré
tout ce qu'on pouvait faire
la malade perdait lentement
mais pour un oeil observateur
d'une manière évidente et de
ses forces et de son embonpoint
sa respiration devenait tou-
jours de plus en plus
difficile, sa figure devenait

parfois très rouge.

Avec un ~~assez~~ grand trouble
dans la respiration et m'a
été impossible au cas qu'a
Mr Louis qui a été appelé
un mois avant la mort de
la malade. De constater
une lésion évidente des organes
respiratoires. Toutefois j'ai
reconnu un peu moins de sonorité
au-dessous de la clavicule droite
qu'au-dessous de celle du côté opposé,
et à l'auscultation j'ai entendu
2 deux reprises un peu de craquements
au sommet du poumon droit.
Du reste le bruit respiratoire
était très faible dans les
deux poumons.

Le 15 sept^r après une assez bonne
journée de la veille Madame
Hoffmann se leva dans la
matinée avec une grande
faiblesse et un essouffement

20
Dont on la tirait avec peine)
ses yeux se fermaient &
chaque instant, la respiration
était très fréquente et très
gênée. ~~Cette~~ état dura jusqu'au
soir. On n'y a eu un peu
d'amélioration qui se maintint
jusqu'au 20 du même mois.
mais la malade resta toujours
très oppressée et les membres
supérieurs et inférieurs
s'œdématisèrent. Samedi
le 20 Sept ^{elle} trouva encore
dans un état pareil à celui
du 15e de ce mois, avec cette
différence que cet état au lieu
de s'améliorer à mesure que
le jour s'avance, allait en
empirant. Et au soir j'ai
trouvé la malade dans une
position très alarmante.
Elle était assise sur un fauteuil
la tête et la poitrine relevée
c'est-à-dire dans cette situation
qu'elle paraît ordinairement

la nuit dans sa nuit;
sa figure était d'un rouge
foncé, ses lèvres violettes,
la respiration de plus accélérée
et haletante, ses paroles
entre coupées, son danc
à l'apouirissement, ses yeux
se fermaient malgré elle,
et lorsqu'elle malade s'ouvrait
pour un instant on voyait
le regard comme couvert d'un
brouillard; ses quatre membres
fortement enflés et froids
une faiblesse extrême, malgré
cela elle a pu se rendre à son
lit sans l'aide de son mari,
on l'entoura des bouteilles
remplies d'eau chaude on administra
quelque remède que l'état de la
malade permit d'employer
mais tous restèrent sans aucun
effet, et Madame Hoffmann
après quelque agitation, perdit
sa connaissance qu'elle avait
conservé jusqu'au moment
mis à terre, et quelques moments après

La D^{me} mourut à-matut le 21 Septemb
1875 elle rendait son dernier
soupir entre les bras de son
marit qui l'avait entourée
de ~~tant de soins~~ ^{si touchants} pendant
toute la durée de sa longue
maladie.

Ouverture du corps.

trinte ses heures après la mort.

A l'extérieur on peut voir
la grande déformation de la
poitrine dont j'ai parlé
plus et qui était le résultat
du rachitisme, on observe
en outre au dos et sur les
cuisses de larges macules
noires comme on en remarque
chez les personnes mortes
d'asphyxie. Les bras et les
jambes étaient fortement
dématisés.

À l'ouverture de la poitrine
on voit que par suite de la
différence des parois thoraciques
ainsi que du déplacement
des organes abdominaux par
on est la conséquence on voit
dis-je que la cavité de la
poitrine est beaucoup diminuée,
son diamètre vertical a été
récuré au moins de la moitié.
Le diaphragme repoussé par
le foie remonte très haut, et
retient d'autant l'espace, qui
devait être occupé par les
poumons. Le cœur, qui du
reste ne présente aucune
altération organique est déplacé
il est situé entièrement derrière
le tiers supérieur du sternum
sa base atteint presque la
fourchette de cet os.

Les deux poumons logés dans
des cavités très réduites
présentent des altérations
suivantes, le droit adhère

Dans toute son étendue la
paroi thoracique a ce point,
qu'il est impossible de lui opposer
les adhérences sont le résultat
d'anciennes inflammations; il
est en outre comme celui du
côté gauche gorgé de sang
noir et spumeux comme cela
se voit chez les personnes qui
meurent avec une grande
gêne de la respiration. Il offre
enfin dans une certaine étendue
de son sommet des indurations
noires et grisâtres, lésions
qui étaient probablement
d'ancienne date, le reste de ce
poumon ainsi que celui du
côté opposé était parfaitement
sain et perméable à l'air.

On voyait seulement sur toute
la surface du poumon gauche
des taches blanches de plusieurs
millimètres d'étendue formées
par une substance solide
d'un millimètre à peine d'épaisseur

ne se prolongeait pas dans
le tissu du poumon ne paraissant
pas s'étendre au delà de la plèvre.
Peut être pourrait on considérer
ces taches comme des indurations
squirreuses de cette membrane
serreuse et comme cause des
douleurs dont la malade a
souffert depuis si long tems.
Dans le côté gauche de la poitrine
le système veineux était rempli
de sang noir et liquide.

Le foie la rate et les reins
étaient parfaitement sains,
l'estomac était exempt de
lésion, les intestins étaient
rouges et fortement injectés
ce qui ne pouvait être qu'un
effet cadavérique, la malade
n'ayant aucunement souffert
du côté de ces organes.
Le matras avait son volume
et sa forme ordinaire, sa
face antérieure présentait sous

le peritoine un corps fibreux
du volume d'une noix, et son
col offrait encore des traces
tres evidentes d'un petit polype
dont j'ai déjà parle plus
haut. Les ovaires et les trompes
avaient leur conformation
et leur structure normale.
Je ne puis passer sans dire
que j'ai constate des Purities
squirreuses au sein gauche
et sous l'aisselle droite.
Comme la malade n'a éprouvé
aucun accident du côté du
cervicau, la tête n'a pas
été ouverte.

Après l'autopsie le corps a
été embaumé, et le cœur
conservé pour être conservé
d'une autre manière —

Reflexion

Lorsqu'on fait un rapprochement
des lésions que nous venons de
decouvrir avec la marche de la
maladie il devient évident
que d'abord Madame Haffner
avec sa conformation de la
poitrine et par suite la gêne
de la respiration et la circulation
avec une grande disposition
aux de genre fœtal, quoiqu'elle
jouissant en apparence
d'une bonne santé, était en
réalité d'une mauvaise constitution,
et portait en elle des germes
des maladies, qui ne devaient pas
lui permettre d'atteindre un âge
très avancé. Aussi tous les changements
dans son organisme, comme la
révolution de son âge critique,
étaient ils à redouter à cause
de l'influence qu'ils pouvaient
exercer sur sa santé générale.

En effet arrivé en Espagne
où le flux menstruel ~~devait~~ ^{se} espérer
notre malade affaiblie déjà
par deux opérations graves
s'affaiblissait encore de plus
en plus par les douleurs doul
elle était atteinte, et surtout
par les pertes menuelles d'un
sang d'autant plus irréparable
qu'une de plus importantes
fonctions ^{de la respiration} de l'hématose se
faisait difficilement.
De là une grande faiblesse
générale, de là un grand
trouble dans les fonctions
respiratoires, trouble augmenté
encore, par les lésions ~~trouvées~~
deux fois dans les poumons, à un tel
point, que l'organisme
n'a pu y résister et la
malade a dû mourir asphyxiée
lentement.

Si l'on me demandait quelle
était la maladie de Madame
Hoffmann^{re} je dirais qu'elle
était atteinte d'une grande
difficulté dans la respiration,
qu'on pourrait appeler Asthme,
mais qui n'était qu'une
asphyxie lente, & n'offrait
l'un ou l'autre bien, c'est
la réunion de toutes les
circonstances que nous
venons de raconter qui
a amené le résultat funeste.

J. Haustrick

Łódź 1 Sierp. 1887.

Pracownicy państwa nadzwyczajnego. Wp-
ierdzając państwu do państwa i
niektórych rzeczy, czy nie robacem
choć racie wroć, w pierwiej po-
towie Wroćnia, donosze państwa
i Matowicki wroć z sobą instru-
kcyj koniecu rbadania Merybachu
czy reche ulegalizować swo kucyo
porozumieniem si reche. Gody
niechciał, kedy zmiwolany, koniecu
rastowienia si od dalszych konse-
kwencyj, wystąpił przeciwko nie-
mu prawnie jako obywatel kucyo
z wyjątkiem nawet groźby i in-
go nadu. W Friedleisa przepraty in-
process, Friedleise wystąpił me
drugi w imieniu Dobrowieca
Wynalartery co papierach moich
Praterce, przerytać ci in, wko-
piu, dla obciążenia Carrenskub
projektować in i podpisywać wta-
sny ich opcie. Niech in odbie-
kać tego co wroć, kudy in, biedni,

LB

gotów iść nawet uciec iu
coś ustąpić, jeśli mi do nagrobie-
nia pokażę przedruk do
pomocy, ale i tak po nich uru-
nia mię i otamowi co do dalsz
następujących :

1. Rozrywki dla dzieci drukowa-
ne przed r. 1830.
2. Amelii matka, w 3 Tomach
Tom II do drugiego edycji iu
u mnie w rękopiśmie - drukowane
także przed r. 1830.
3. Nowe rozrywki wydane w r. 1839.
4. Pisano wiele sprzedane w pier-
wodzie, edycji, Wielkocerkwie
w Łoswie w r. 1846; drugie ma-
jąc prawo drukować.
5. Pierwsza posmiertna wydanie przez
Petra w Berlinie r. 1850; prze-
rzuć mi na udzie, edycji, prze-
dane. Tragedie ni. między mi-
ni i dźwięk baroko cykane
o moralności dla kobiet.
6. Wysłanie lista dotąd niedruko-

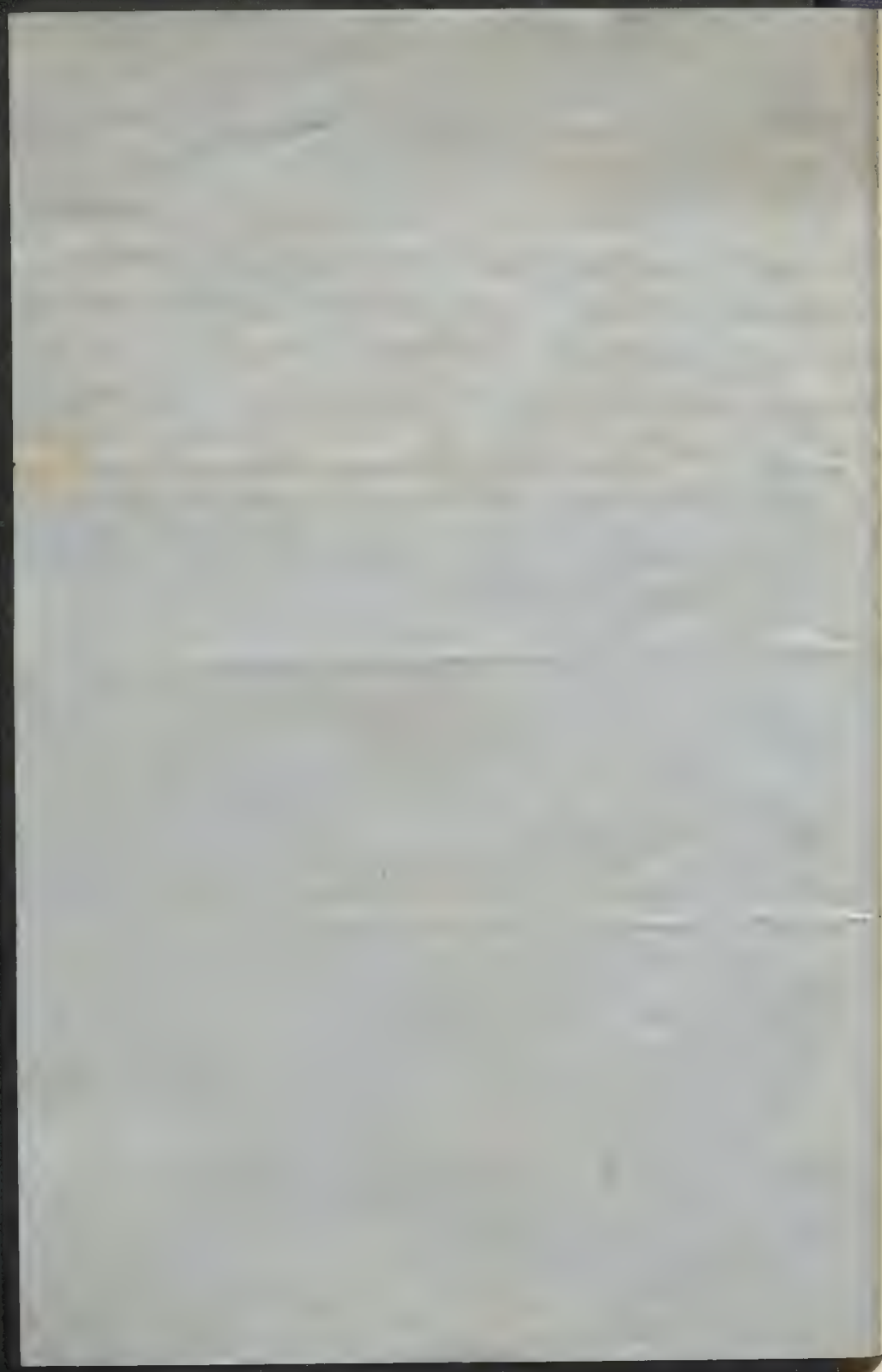
wa

swame i rozprawiamy się z nim
w rygorystycznym.

Nam nadmienię iż bezwarunkowo
kieruję i przy składowaniu iako
cechuję swego charakter, wyrażając
formę, podług której ujęciu mi
maia, podobna deklaracja. Gdybyś
my się skryżowali, mój mi se-
cherz doniesi parę słówek o skutku
temeracem ujętu uroczliwym kura-
cji i tutej. Wyraz metelnego
prawaracina.

A. A. Hoppe

Wiadomości bieżące.

W przeszłym numerze daliśmy już krótką wiadomość o ś. p. Klementynie z Tańskich Hofmanowej, teraz odbieramy list od jednego z jej bliskich znajomych, od wieszczki *Przenajświętszej Rodziny* i chętnie gościnności nowemu artykułowi udzielamy:

Paryż, 24. Września 1845 r.

Szanowny Wydawco!

Klementyna z Tańskich Hofmanowa już u Boga! — Klementyna, Siostra nasza po ś. p. Kazimierzu Brodzińskim, spółczestniczka w pracy pokolenia, co usiłowało rozbudzić w kraju staropolską pobożność, staropolskie cnoty i obyczaj, — rozstała się z tym światem d. 21. Września w Passy pod Paryżem. Od wielu tygodni widocznie słabła na siłach; aleśmy jeszcze nadzieję mieli cieszenia się nią przez jesień, tém bardziej, że do samego skonu chodziła i rozmawiała — niemal po dawnemu. Oszczędził jej Pan przerażenia, bólu i pokus konania: zapadła lekko w swój sen nieprzespany, prawdziwie jak wybranka, jak pobłogosławiona z góry. Kiedy w dniu

śmierci Hofmanowój, jako w dniu niedzielnym, kapłan polski ogłosił z kazalnicy niespodziewaną wiadomość, głuchy szelest westchnień ustał w około — i wiele też upadło pod stopy Zbawiciela w naszej tu kalwaryi u Śo. Rocha. Szczéry żal nasz po Autorce *Pamiętki i Rozrywki*, powtórzy się niebawem roznośniej w Ojczyźnie — jak długa i szeroka. Będzic tam żałoby po domach! Pacierze Matek i dziatwy polskiej pogonią za zmarłą przyjaciółką swoją w Niebiosa.

Wczora pogrzebaliśmy znamienitą Polkę na cmentarzu Pere Lachese. Pomimo ulewnego deszczu, orszak nasz postępował liczny i skruszony. Piszę ten list nieco w roztargnieniu. Nie ochłonałem jeszcze po gorącym, Skargowskiém słowie, jakim otchnął nas X. Kajsiewicz na Mszy żałobnej — i w obec trumny ś. p. Hofmanowój: mam dotychczas w słuchu rozbrzmienia tego żywego głosu. Cudowna moc wymowy! Kaznodzieja nasz, wywołał niejako ducha nieboszczki, że odzwierciedlił się w całkowitym żywocie, — przemknął nam opromieniony i uroczy przed mokremi oczyma, w różnowzorych obłokach, — w rozwiewnych kształtach lat — co niepowrotnie przeminęły dla niego — i dla nas. Kazanie X. Kajsiewicza w krótcie zapewnie będzie ogłoszone drukiem. Z resztą prace i zasługi literackie ś. p. Hofmanowój, również jak i jój charakter, patriotyzm i cnoty domowe należycie są znana i powszechnie cenione. Kochana, wielbiona, pocziwój i rzetelnój wziętości używała już nieboszczka w pełni za życia. Darmoć o tém i pisać. Powiem raczój nawiasem, skąd wionął promień ożywny, twórczy na sławną naszą Autorkę.

Kazimierz Brodziński *czeleśni* że tak się wyrażę, *ojsiec* piszących, w epoce królestwa kongresowego, rozpościerał ongi swój wpływ szerzój, niż się to dziś widzi. Arcybłogi był to wpływ! toż nie zmarniał dla literatury polskiej. W cieple wieszczego swego tchnienia rozgrzał Wiesław niejeden młody talent, że poczuł się i porósł w pierze do latu. Klementyna Tańska nasłuchiwała się wcześniej poważnych zdań Brodzińskiego; i przyłgnęła

do nich tém ochotniej, że przystawały w sam raz do jej własnych pojęć i wyobrażeń. Kierunek tych zdań Brodzińskiego, odbłask jego duchowy, przeświała się na wielu miejscach dzieł naszej autorki. Moznaby rzec śmiało, że usiłowała ciągle spełnić w całości *znajomy program* ulubionego narodowego wieszcz — w zakresie właściwym swojej płci i przyrodzonym usposobieniom. Brodziński wieszcz, a więc głębszy, jedrniejszy, pełniejszy świeżości i prostoty, chylił się wciąż ku ludowi — z którego wyszedł. Hofmanowa nie mniejszej, jak i poeta nasz dobroduszości, a również pogodna, sielska, żartkiego dowcipu, pochyliła się od razu ku dworóm pańskim — na których rośla — które z resztą mogła znać, jaknajlepiej. Wszakże *Listy Krasieńskiej*, godzi się położyć obok najpiękniejszych pism Brodzińskiego. To nawet, co za wadę *Romansom* Hofmanowej poczytywano, brak uniesień, szafu, gwałtownych scen, obrazków namiętnych i t. p. pochodziło po części z rozmysłu autorki, z tej ślubowanej za młodu wiary w Zdania Mistrza o godności Polki, o powołaniu chrześcijańskiej niewiasty. „Czyż co możesz! a z Bogiem! a dla Polski!“ było to wspólne godło, godło całego życia obojga piszących. Uczucia zdrowe, łagodne, swojskie, jakie stale krzewili słowem i piśmem, upamiętały w swoim czasie wielu młodych, że pojednali się szczerze z Wiarą ludu i ze starym rozumem ojców. Zwrot ku religii, ku polszczyźnie i w ogóle ku *Narodowości*, datuje się w społecznej literaturze od Brodzińskiego i Hofmanowej. — Teraz jeno nam chodzi o zrozumienie *posłannictwa Bożego* w tej naszej *Narodowości*. I oto wnet filozofia bujnie zazieleniła się — i polszczeje . . . . .

Osobna jeszcze i niepożyta zasługa ś. p. Hofmanowej leży w mnogich jej dziełach pedagogicznej treści, które stanowią poniekąd zupełną *Szkolę Domową* dla matek; książki te, dobrze pisane po polsku, ze smakiem, wdziękiem i niemal macierzyńską czułością, pozostaną na pomnik dla zmarłej Autorki. Głos powszechny w Polsce, zwał oddawna Hofmanową Matką młodych

pokoleń: toż nie wątpimy, że dziś jak po *Matce* uderzy w żal pozgonny. Istotnie dotkliwa to strata! i tém dotkliwsza, że zacna Autorka zgasła nam zawczasie — w sile wieku i w całej czerstwości umysłu. Pokój duszy jej.

Posyłam ci, szanowny wydawco, tę narażną, nie nieznaczającą wzmiankę o ś. p. Hofmanowej. Postuży ci może do twego *Przeglądu* za jaki taki *Nekrolog* — w braku lepszego. Rad jestem, że mogę czém bądź uczcić pamięć naszej wzorowej Polki.

Łączę braterskie pozdrowienie. —

Lucyan Siemieński wydał: *Podania i Legendy Polskie, Ruskie, Litewskie*, Poznań 1845. U Żupańskiego. Kilka słów o ważności podań ludowych, stanowiących przedmowę, z przyjemnością przeczytaliśmy. Zbiór jest dosyć liczny, ale nie porządnie ułożony, obejmuje 158 numerów. Nie rozumiemy dobrze, dla czego P. Siemieński z dziejów znajomsze podania powyjmował: trudna jest i mniej potrzebna rzecz w ten sposób po kronikach plądrować. W każdym razie nie możemy, jak tylko chwalić usiłowania około odgrzebywania starych narodowych pamiątek w tradycyi gminnej żyjących.

Wyszły w Paryżu u Charpentier: *Essais de littérature et de morale p. Saint Marc Girardin, 2 Vol.* Jest tam wybór artykułów literackich i politycznych z *Journal des Débats*, którego P. Girardin jest, a raczej był współredaktorem, jest *pochwała Rossueta* uwieńczona przez Akademią Francuzką r. 1827, *Życie P. Campenon*, rzecz czytana na posiedzeniu Akademii Francuzkiej, na której solennie P. Saint Marc Girardin na miejsce P. Campenon był przyjmowany, w końcu *Causeries en Sorbonne*, wyjątki z lekcyi wstępnych kursu literatury, jaki P. Girardin w Sorbonnie wyklada. Wszystko to znaliśmy z kąd inąd. P. Girardin więc jest dowcipny, jak głęboki, głośi zawsze pewną uczciwą praktyczność, nie bardzo daleką od

ZGON

KLEMENTYNY Z TAŃSKICH HOFFMANOWEJ.

Kiedy w Niedzielę, 21 b. m. X. Kajsiewicz przed kazaniem oznajmił bardzo licznie zebranym rodakom, na słuchanie opowiadania prześladowań religijnych w Polsce; kiedy mówił, oznajmił im, iż téjże nocy umarła Klementyna z Tańskich Hoffmanowa, szmer powstał ogólny, pewnego rodzaju przerażenie uderzyło wszystkich. Znak to był wymowny, okazywał on, że imię zmarłej było znane wszystkim, a osoba jej poważana i kochana od wszystkich. Nie wątpim, że z podobnymże wrażeniem dowie się cała Polska o zgonie pierwszej ze swych córek; o zgonie niewiasty, której życie było tak czyste, tak przykładne, tak pełne pracy i zasług na drodze narodowego odrodzenia rodziny, na drodze reformy w żeńskim wychowaniu, na drodze ukształcenia kobiety, matki, téj kapłanki domowej świątyni, téj podstawy, tego węgielnego kamienia obyczajów, moralności, szczęścia i zadości społeczeństw. Nie podobna nam opowiedzieć w krótkim artykule wszystkich zasług s. p. Hoffmanowej jako autorki, jako patriotki, jako wzorowej niewiasty; poniżej jednak dajemy treściwo zebrany obraz jej życia przez osobę z bliską ją znającą; a teraz przytępujemy do opisu pogrzebu, którym Polacy mieszkający w Paryżu uczcili nieboszczkę.

Klementyna Hoffmanowa, oddawna już dotknięta ciężką chorobą, za powrotem swym z Włoch gdzie przepędziła ostatnią zimę, zapadała coraz bardziej na siłach, i w nocy z 20 na 21 b. m. w Passy przy Paryżu skonała prawie nagle, uduszona niejako niemożnością oddychania, używając chwilą przedtém zupełnej przytomności.

Pogrzeb odbył się 23^{go}, na który, pomimo ciągłego ulewnego deszczu, pomimo odległości miejsca, zebrała się wielka liczba rodaków. Ciało z mieszkania zostało odprowadzone do kościoła parafialnego w Passy; obok trumny stali uczniowie Szkoły Polskiej obecni w Paryżu, jako też uczenie z Instytutu panien; środek świątyniapełniali przytomni płci obojg. Mszę żałobną celebrował X. Kalinowski, w asystencji XX. Terleckiego i Godlewskiego. X. Kajsiewicz miał mowę pogrzebową, w której ze znanym sobie talentem opisał żywot i zasługi nieboszczki.

Z Kościoła zwłoki zaprowadzone zostały na smentarz *Père La Chaise*, gdzie również wielu udało się rodaków. Orszak nie przybył na miejsce wiecznego spoczynku jak o kwadrans na piętą. Nad grobem, w imieniu rodzin, w imieniu ojców przemówił Generał Dembiński; żałować wielce należy, iż nikt z pisarzy, w imieniu Polski literackiej, niepożegnał zmarłej, autorki dzieł, które przynosząc zaszczyt naszej literaturze, przejdą do najodleglejszych pokoleń, i zostaną zawsze na wzór dla tych z Polek, które pisać zechcą, i które od s. p. Hoffmanowej winne się uczyć, przez jakiego rodzaju pisma kobieta może nabyć sławy i oddać usługę rzetelną swej ojczyźnie i ludzkości.

« Klementyna z Tańskich Hoffmanowa urodziła się w Warszawie d. 23 Listopada 1798 roku. Jej dziad i babka zginęli w rzezi praskiej, a ojciec odznaczył się jako literat i patriota. Otoczona od młodości przykładami cnót domowych i publicznych, podniecana opowiadaniem krwawych dziejów czasów ostatnich, umysł jej rozwinął się z uderzającą szybkością i natchnął ją tą gorącością duszy która ją do samego skonu zasilala. Zatrudnienie literackie, jako powołanie, zostało jej wskazane przez wiersz Kaz. Brodzińskiego: *Żal języka polskiego*, w którym poeta uskarżał się z goryczą na polki że goniły za cudzoziemczyzną i zaniebdywały mowy rodzinnej. Po przeczytaniu tego smętnego a patriotycznego ustępu, młoda Tańska, zarumieniona wstydem szlachetnym, oddała się z zapalem poznaniu dziejów i pisarzy polskich i w dwudziestym roku swego życia ogłosiła dziełko pod tytułem: *Sześć powieści historycznych*. Ta pierwsza próba, puszczona w świat z nieśmiałością, objawiła Polsce od razu czuły, delikatny a prawdziwy talent, nie porównany w prostocie i dla tego przystępny dla wszelkiego wieku czytelników. Z ukazaniem się powyższego dzieła Brodziński zyskał pierwszą uczennicę, dzieci światłą opiekunkę, rodzicę dobrodziejkę, a kraj objęciującą i prawdziwie narodową autorkę.

Nie jest moim zamiarem mówić tutaj w szczegółach o późniejszych a tak licznych płodach piśmienniczych naszej autorki, skreślać ich wewnętrzną wartość i oceniać o ile one przyczyniły się albo mogą się jeszcze przyczynić do reformy obyczajów w Polsce. Na podobną pracę potrzebaby więcej czasu i spokojniejszych uczuć; ale jako towarzysz grona które dopiero co odprowadziło ją na miejsce ostatniego spoczynku, nie mogę wstrzymać się aby nie uszczknąć na prędce chociaż jednego listka z wieńca jej własnych zasług, i nie zrzucić go z uszanowaniem jako winny hołd na świeży grób, który ją od nas tak wczesnie oddzielił. Klementyna Tańska, kierowana życzliwą ręką naszego narodowego poety, chwalona przez znawców i zachęcana, przyjęła na się, od samego początku, zawód literacki jako trudną ale obywatelską powinność. Takowa powinność, zaszczerpiona przez mistrza na bujnym gruncie, przyspieszyła dojrzałość jej talentu i przedstawiła ją niebawem jako niepospolitą kobietę. *Pamiętka po dobrej Matce*, ogłoszona drukiem kilkanaście razy a nareszcie przetłómaczona na język rosyjski, pokazała krajowi że dążenie autorki odebrało już wtenczas stały, wysoko moralny kierunek oceniany nawet przez nieprzyjaciół, i że mimo różnorodnych trudności, dzieło jej nie zostało bez przeważnego wpływu na tych szczególnież do których starała się przemawiać.

Wielu z prześladowań, spisane z odowia-

ności odpowiadającej 2,250 r. sr. czystego rocznego do

Ziomek nasz P. Zielewski, Dyrektor uprzednio Szkoły Praktycznej rolnictwa Departamentu de la Lozère, został mianowany dyrektorem podobnej szkoły którą rząd założył w La Corée, Departament de la Loire, powiecie Montbrison.

Wszystkie listy i przesyłki do Pana Zienkowicza Wiktora mieszkającego dawniej w Nancy, winne być teraz adresowane następnie : à Mr. Zienkowicz V. Conducteur Régisseur du canal à Liverdun, près Nancy.

Z dzisiejszym numerem kończy się Kwartał II Roku V^{go} Dziennika Narodowego; prenumeratorem zyczący nadal odbierać to pismo, proszeni są o niezwłoczne uiszczenie się z należności.

Występując na scenę piśmienniczą po stracie istnienia narodowego, w pośród obyczajów pełnych mieszaniny dawnych uprzedzeń, cudzoziemczyny i zbytku, Klementyna Tańska ukazała się w swych pracach, po raz pierwszy, jako polka nowego pokolenia. Jęj umysł nie pokazywał już dawniej cechy grobowej, tego dowiecipu modnego a nieplodnego właściwego każdej żonie Lutha która spogląda za długo w strony przeszłości. Umysł naszej autorki, podobny w tém do Brodzińskiego, nosił już barwę młodej generacji, którą spłodziły klasy pośrednie, dzięki długim cierpieniom i zapalnym uczuciom rodzimym. Jako literatka usiłująca podnieść wychowanie kobiet, dać w ich dłonie książki polskie i odbudować tym sposobem familię, Klementyna Tańska głosiła przede wszystkim prawdę rzuconą przez Panią Campan : *Créer des mères, voilà toute l'éducation des femmes*; jako moralistka stawiała za pierwszą podstawę rodziny powinność; jako polka, kształciła serca swych czytelniczek na przykładach czerpanych z dziejów ojczystych i religii. Te trzy że tak powiemy zasady jej propagandy, tak proste a przecież tak nowe wówczas w Polsce, przedstawiane w najrozmaitszych kształtach, ubarwiane smakiem wytrawnym i świeżym, bez mizantropii i pedantyzmu, były całą rzeczą ogromnej wziętości *Rozrywek dla dzieci* i wszystkich pism które później ogłosiła.

Od roku 1827, Klementyna Tańska miała rzadką sposobność dowiedzieć swoim czytelnikom że pisma kobiety wyższej stoją zawsze niżej od jej wartości wewnętrznej okazywanej w pożytku praktycznym; że kobieta pisząca nie może być istotą anormalną oznaczoną wieńcem sztucznym, niekiedy ognistym, który pokrzykuje ją spojrzeńmi wszystkich i przeto oddziela od świata. Przyjmując obowiązki nauczycielki w szkole guwernantek i wizatorki pensyonów warszawskich, nasza zasłużona autorka pokazała, że wieńiec literacki był dla niej naturalną i tylko dodatkową ozdobą, i że w jej życiu publicznym, a od roku 1829 w małżeńskim, nie zaszła najmniejsza odmiana przeciwna jej zasadom. Te to połączenie nauki dawaney młodzieży z praktycznością domowego, a nawet śmiało rzec można, obywatelskiego życia, stanowić będzie zawsze nienaruszoną posadę jej wzniosłego zwirodu. W roku 1831, widzieliśmy ją na czele niewiast poświęcających się staraniu około rannych żołnierzy, a rok później, dołączyliśmy jej szacowne imię do liczby polek towarzyszących mężom w wychodźstwie.

Pisma które Pani Hoffmanowa wydała od roku 1832 oznaczają kres do którego wzniosł się jej talent. *Karolina*, romans obyczajowy z pierwszych chwil XIX wieku, który lat temu kilka zasłużył sobie na cierpką krytykę kobiety dawnego świata, pokazał nam, że autorka, aby poruszyć uprzedzenia nie lękała się czasem dotykać politycznych opinii. Wiadomo że Pani Hoffmanowa zeszła potem do spokojniejszych i czysto obyczajowych treści, do *Krystyny*, *Kachanowskiego* i t. d. przypadających więcej do jej serca i planu; ale *Karolina* pozostanie zawsze dowodem, że nasza autorka nie szukała wziętości kosztem swych przekonań. Powyższe pisma zmarłej, jej ciągła troska o doleg braci i kilkunastoletnie sekretarstwo w Towarzystwie Dobroczynności, świadczą że myśl która od początku kierowała jej piórem, nie straciła nigdy w jej oczach uroku, i że do ostatniego tchu, poezya jej życia zasadzała się na wykonaniu powinności. Pracowała około domu, lubiąca zajrzeć w jego potrzeby, umiała ona dotknąć się wszystkiego swą słabą dłonią i rozporządzić czas między najróżnorodniejsze starania. Litościwa dla cierpiących, dobra, usłużna i gościnna dla wszystkich, Pani Hoffmanowa zwykła była przekładać nad wszystkie zalety, charakterzy szczerze, naturalne, odpowiadające usposobieniu jej własnej duszy i dla takich była całkowicie wyjątkiem. W przekonaniu mojem i wszystkich którzy mieli szczęście zbliżyć się do jej osoby, była to jeżeli już nie jedyna, to niezawodnie pierwsza polka, której rozmowa towarzyska, prowadzona w narodowym języku, co do giętkości i delikatności nieustępowała w niczem konwersacyi francuzkiej. Przybrany w ozdoby tego rodzaju, dom naszej autorki ział się hydz elizeum rządu, pobożności i pokoju, małym światem w którym odbijała się dusza pogodna znakomitej kobiety. Po winność oparta na głęboko pojętej religii i abnegacyi, wyrobiła w jej wnętrzu ciele tę zadziwiającą siłę duszy przechodzącą wszelkie porównanie, której nie mogły przełamać cierpienia zagrażające życiu. Skąpa w przyjmowaniu usług przyjaciół, uśmiechająca

w cierpieniu, ścinająca usta w pośród najboleśniejszej operacyi aby męża swym jękiem nie przerazić, Pani Hoffmanowa zdawała się przechodzić wszystkie granice potęgi moralnej naznaczone dla jej płci przez Opatrzność.

Takie życie przerwała śmierć w chwili kiedy Polska mogła się spodziewać ogłoszenia nowego a bardzo użytecznego dzieła. Odbarżona dziwną młodością, jeżeli nie wyobraźni to charakteru która do samego skonu malowała się w dziewiczym wyrazie jej twarzy, Pani Hoffmanowa mogła bez zmęczenia przepędzać życie w pracy i cieniu, otoczona pieczołowitością męża. Słońce nie oświecało zawsze równym blaskiem jej godzin trawionych w tułactwie, a jednak usta jej nie szemrały, oczy nie płakały. Ile cierpienia ociera się tym sposobem o nas i opuszcza nasze szeregi bez wydania najmniejszego jęku, bez pokazania żywej boleści! Ile istot znajduje się między nami których krew nie zbroczyła narodowych szranków a których przecież zasługa nie ustępuje w niczem zasłudze rycerskiej! Ileż nieznanych nam poematów kończy się tym sposobem na ziemi! Wiadomo do jakiego stopnia życie autorki wpływało zawsze na wziętość ich dzieł, ale życie Klementyny Hoffmanowej wywrze pomimowolnie na czytelnikach wpływ silniejszy; będzie niezawodnie więcej niż objaśnieniem dzieła i pozostanie pięknym chociaż trudnym do naśladowania przykładem.

— *Kurier Warszawski* donosząc o zgonie ś. p. Hoffmanowej pisze co następuje :

« Szczególniejszym zbiegiem okoliczności zgon ten nastąpił prawie w jednym czasie ze zgonem jej siestrzenicy ś. p. Heleny z Tarczewskich Radwan zmarłej tu w Kraju, tej właśnie Helenki, dla której książeczka do czytania dla dziewcząt pod tytułem: *Wię-
zanie Helenki* napisaną była. »

— Dnia 20 Września b. r. umarł w Dreźnie J. C. Szweryn, generał Wojsk Polskich. — Generał Szweryn od 1828 roku mieszkał za granicą dla słabości zdrowia; miał lat 60.

exploatowanie przez *Dzien. Narod.* *martyrologii* *ojczy-
zny* i co nazywa *jego* *obłudą*? » — Po dwóch tygodniach
oczekiwania widzimy że *Demokrata* nie znalazł nic do
odpowiedzenia na nasze wezwanie; milczy — i milcze-
niem tém dowodzi że mu trudno usprawiedliwić słów
wyrzeczonych lekkomyślnie i niebacznie. Postępek
ten *Demokraty* zapisujem, dla okazania jak mu nieraz
przychodzi wstydzic się za popełnioną płochość w da-
waniu sadu o rzeczach i ludziach: życzylibyśmy aby

d. 3 Maja 1841. w Poniedziałek

Kochana Helenko.

Wdzięcz jak mi był miły twój list odpowiadając
na mój niebawem drążący ci za mój ser-
decznie. Już tak dawno nie miałam cię przy-
jemności, że nawet pisma twego nie po-
znałam; zupełnie się odmierzało przez ten czas,
ciężką byłam też była i tak teraz Siofa już
Pewno i zobaczymy was nie poznalibyśmy.
Przykre mi są takie myśli. - O zabawkach
wanych tegorocznych tak luźnych wieściach,
tu domowo, że 250 osób było u was wo-
statni wtorek i że to był był formalny;
jak dla mnie, miło by mi były szczegóły o
waszym oddzielnym domowym życiu, o odmowa-
twoich rodziców, o braciach, o Anni, o
Gempinśkich, o Tosi, o tym co czytacie itp. i
jak kiedy znów się zbierziesz jutro do mnie;
kochana Helenko, to ^{lepiej} o tem mi ~~powiedz~~ a gdybyś
mi coś i o swym serdusku napisać, co się
w niem dzieje, miło by mi było nad wonet-
kie usne opisy. Udziałem mi i ładniejszych
owoców waszego wizerunkowego rozumu - ja tak
lubiłam podobne zabawy i takbym chętnie

malowała do was! Dziś też u was loterya,
gierkami bardzo i tak się powiedzie! i niekiedy
nieświe. wrzucił tu ochłód idzie na Sale ochronny,
zardzewiał wam tego, iż możecie przycignąć
się do tego zdrowego dziecka. - Bardzo bym
rada żeby wasz prych obietnicie fanalii
dostał do Matki. gdzie teraz mieszka Zaf-
ska - też o niej nie wspomniata w rozmowa-
nych odwiedzinach? - Słyszę, że gra bardzo
ładnie, hochana Helenu, a i tak muzykę
grywa? Chopin czy w twój guście, i czy go
tam umiecie grać? bo co tu to powzięcie
utrzymać, że kto go nie słyszał, nigdy
nie potrafi tak wykonać tego muzyki i tak
on się chciał mieć. Ale ci lekko dane i czy
jeden lekko bierze? czy z'adno z was wyro-
nie mieć żeby nie mieć też Komorów wyro-
wać i tak ten teraz, plan domu, muszkanie
winnego Wierchowickiego - i aby mi to było przy-
jemne. Porzucił Dziś Cempnicki przysłał mi
przed samą śmiercią swoją kieszonkę grubej miedzi
matki i siostry. należy do najdroższych pa-
miątek moich i jeśli mi Bóg nie pozwoli leżeć
w oparystym ziemi, to do trumny włożyć sobie ten
pogrzebenek kiesz. Ale smutno ten liść konia

pojechałam do was! Helenu - i i tak

Wierchowickiego - i aby mi to było przy-
jemne. Porzucił Dziś Cempnicki przysłał mi

D. 4 Paźd. 1842 Paryż,

Winnam ci odpis, Kochana Helenko, na miły list
twój ierusa z 18° Lipca - dorzedł on mnie bardzo
wzrusz a od tego czasu tyle miałam różnych
przeszkód i zatrudnień, że dziś dopiero upatry.
Tam wolna chwila i tę poświęcam Tobie. Chcia-
łabym bardzo żebyśmy zupełnie korespondencyę
zawisnęły z sobą, żebyś mi pisała wszystko co
myślisz, co porabiasz, co ci się zatrudnia; był-
by to dla mnie prawdziwie wynagrodzenie tej przy-
kroci moją łon, że cię tak mało znam i widzę
mei mory, a pryncipal może by mi się i udało ich,
dobry radę dać ci kiedy. Teraz zanymasz latać
własnymi skrzydłami, to niewądzę ich potrzebujesz.
Jakiśbym rozpiłwa była, gdybym choć z daleka
na ci przydać ci się mogła. - Tu to trzy miesiące
iakeri za miem, nie tedy musiałas się trochę
owocni z tym stanem i nie zapewne rozpoczyna
czymś. Zgubił opisz że mi dzień twój cały ale
wiersze, w najmnieszych szczegółach - napisz co
czytasz, co pisesz, co grasz, co się ci, na was
jaki będzie iadła obiad tego dnia co wyprowadzi
lit do mnie - opisz mi twój dzień cały, twoje
meistkanci, meble, a przedwypytaniem opisz mi
twojego męża - będzie to tak jak gdybym była
a was w odwiedzeniach - jeśli wyzniesz cały przy-
kroci i takwotz mój że być u was na praw-
de me mogę, to wyzniesz także i do mnie taki
lit od ciebie uszczęśliwił. Mówisz że mnie Kocha

Day zé mi tén dowód kochania - napisz mi nawet iak
na rano, iak na cały dzień się ubierasz, która
suknia, który czepek czy ulubionymi od twego
męża; wszystko to jest drobne, kobiece szczegóły ale
dla mnie będą bardzo cenne. - Wykastwiam sobie
iako u ciebie musi być czyste, schludne, bo u ni-
dziej matężństwa wszystko zwykle nowe, ładne i
wykastwiam sobie także iak się kochać musisz
kiedy masz goła, a obojwre kiedy odziana
Do ciebie przyszedł - myślał o tobie pieszczotliwie
się sama w łóżku i tak po ślubie i przysię-
gam sobie że jedna tylko wtedy myśl mnie śmę-
ciła - Oto tak że Pan Bóg nie użyczył drugiego
życia mojej Matce i że mi miała pieszczotliwie
przysięgać ię w swoim domu - idąc mi
się że nie byłoby dla mnie większej przyjemności
w świecie. Cierzę się że ty przysięgasz, Helenko,
możesz użyci tej prawdziwej radości serca,
i okazać rodzicom twoim całą wdzięczność, całą
przynajmniej twoją. A bracia czy czyste bywało
u ciebie? a raczej u was - bo to jest zwykły
czy dla męża, czy dla żony mówić w przednich
kuchni, wszystko powinno być proste, wszystko
czyste i czystym ja w tym świecie napisała parę
raz u ciebie - iak teraz widzę odnowić - tym
się pomysł i nie nigdy tego nie zrobię - nigdy
nie będę - tak ty mawiałaś kiedyś była matką -
Ale czas kochać - bywać i dawać i odczuwać - Męż-
wi twojemu podziękuję za przysięgę i prośbę i wreszcie
z tobą widział we mnie i czystość i przysięgę
Ci ożeg.

Przyjęta i ułożona w ręce matki
Helenki.

~~Wypis z listu~~
D. 22 Stycznia 1845 z Krymu.

Choc' w takich stowach podziękować ci muszę, Kocha-
na Helenko i twemu porażeniemu mejmowi za do-
wod pamięci waszój; ani sobie potrafiąc wystawić
co to jest za porażka dla mego serca odbierać' wa-
rze listy i mieć to przekonanie że mimo lat i
odległości me zapominając ciotki waszój. Dziękuje
i będnęcie mieć Helenko za wypis co mi docho-
dzi i niecierpliwie wyglądam wiadomości o ciot-
kach twasój Maryni, którą zupełnie sercem wozu-
ję Babcie Kocham. Oby podobną być kiedy nigdy
do prababki której imię nosi, a którą ty Helenko
spodniemam się że pamiętasz chociaż malutkiem by-
łaś dzieckiem, gdy nam ją Bóg zabrał. Ale tak cię
kocham i pamiętam że ię obraz powracam, ię był
wypis' ię me w pamięci, to w sercu twoim. - Sze-
re dzieckiem cierpienia przez którąś guanta i słu-
re się ciężko teraz zdrowiem twoim i tem że mo-

zaj dopietmo obowiazek matki, i karmie sama two-
ją areszt - Czy mi też Bóg da wiedzieć iż kiedy, po-
znac' twego dobrego nazia? Jemu to tylko wiadomo i
Jemu to rozstawny. Zawsze Słofi budwo mnie wa-
dowało, ale pomyśl że aipiz na roztawni się z nią
tak muto się ciagle z temi z ktoremi się się eargto
Ale to aebre; tylko mił ostodzieci dnieć bę na od
iedynęj siostry, a mnie? mił paręct. Im dłużej się
tam więcej nad k'm oddaleniem wolei, tem mi ion
Gizire. O! moja Helenko, ostodrayuor wy tam wysp-
cy waręj matka ty smutna, Komienowic' pnedania
slubego Komorowa, bu nie wapię że to mrobi dla
wianęj miłosci a wystawiam sobie co to bęnie dla
miej za p.ykwić, iak wielka ofiara. UsuiKany
Jendzanie odemnie i powiedz że pizę do Cióthi kapi-
iz i do mój lit obierany - mój też Bóg da że
wtedy i o zdrowiu swiem ci lagnęz domięz bu
w tej chwili nie citem, zapietmo: dobre. Wywazne
mi zdrowie chce, Kobieta co mnia. Proci miedzi

Kontakty z rodziną
zabaw
pisanie
na pce
Ciotki

Kochana Helenko i Stefusiu! Karem wam
dziękuję za listy wasze, które mi wielką przy-
jemność zrobiły - starayac się iak najgoręciiej
podobnemi mi nie obyć - będzie to najlepszy
dowód waszego przywiązania i prawdziwa dla
mnie pociecha. Piszcie mi o zdrowiu Kocha-
nej Matki waszej i starayac się ze wszyst-
kich sił waszych uprzątnąć i jej życie i
zastąpić siostry - które obiedwo można powie-
dzieć ze straciła - a z któremi żyła w takim
zaufaniu w takiej przyjaźni, iak pewna les-
tem wy obie życie i zdrowie. Wieszcie i ty i
wielki, zwłaszcza ty Helenko, że nie byłam wy-

Wiem Korkian - Lwów -
miał maszynę do pisania -
w tym czasie -

Karmi ale przypisał Karmi morcie. Był Matki
warcey, i że teraz czas na was, zebyscie iey,
leci oddawaty, chci troche tych trudow, ktore
od tyln lat ponosi dla was. Ona dla was
plakala, a wy iey szereg robcie - zydziacie iey
zyczenia, zydziacie 19 z iey wolo, ostadzacie
iey przykre chwile a me bedzie przyzywa
do zadeny. - Donosze mi o smutnych wanych
o cztamiach, wien, o kilku pacjentach, ktore
was bardzo kocham, a niedy ino o cztym
Helecie i Maryni. Za mas sie nie spieszcie, moze
ozien, nigdy w zyciu nie bedzie tak szereg
jak teraz - i wieciecie, nina, teraz sie nie
widzi taki mas, ktory wyrownat w dolosci
potasami i centoni - Dobry matce i oycu. -
Przyprawam was za te moraty - napisalam cie bo

Wrocław, dnia 1831. Wroclaw, dnia 1831.

Kieruję się po trzy razy do tygodnia, a do Ciebie. Chcę Ci napisać
sobie listy, Wyjechałam z Warszawy nie dziś, tylko ty-
godnie, odebrałam przez ten czas ostatni listy od rodziców,
jedną od obcej osoby, a od Ciebie i od was i od wszystkich
nie małe ani słoweczko, postanowiłam nie pisać, po-
ki się kto mi nie odezwie; ale nie mi cierpliwości
nie stać i wrzesnie niepokojna ciemność. Długo czekałam
do pisania, nie zatrudniłam, ale pisałam chwila
długo czasu przez trzy tygodnie. Kiedyś kto chce znaleźć
kogoś; wrzesnie i jeśli nie ty, to Antonia, Pani Józefa
Tonia, Sędzińska, która pisała znaleźć by się powinna
tych podróży. Ja was tak kocham i kocham, tyle tam
wysłałam w dół, tak serdecznie do was pisałam
Korzystając tylko mogła tak prędko wiedzieć co się z wa-
mi wyprawiało, a to trzy razy w tygodniu pisała.
Kiedyś, wprost listy przynosi tylko mnie nie-
nie podobna żebyś wprost się podziwiała, nie po-
dobna żeby listy ważyły kiedyś nikomu nie ginę,
nie podobna także żebyś przez trzy tygodnie zapomniała
o mnie zapomnieć mieli - gdzie się widać w domniema-
niach. Może być adres na listach, mój adres po prostu:
A Mr le Banquier Charles Weigel. Ale pisać Pa-
tonia Winiarska wiedzą dobrze jak listy adresować. I
wiesz, ani pytasz - to tylko wiem, że mi to miło
nie okrutnie pytasz, martwi mnie, upokarza, gniewa
i niepokoi. - Mój kochany Bogu dzięki zdrowie i
nie blisko od Ciebie do Warszawy, Karol mi tam ce-
cha obywateli i tam mnie do siebie wzywa. Taki
układ nas, trzy nami, i tak byś się Karolowi przypisał tu
towarzystwo, i nunc do gródnicy Saskiej, on tam po mnie
przychodzi i razem pociągamy na tak długo Bogu tylko
wiadomo. Listy tego tak często, długo, pełne ekwilibriów i
pragmatyka i uściszczenia miłe i tak naprzód, niepo-
kój i tego, czy potrafi zapamiętać mi taki byś tak by
i tak by, podobnie miła zabrać do niego nie ma, wszystko

to nad wszelką wyraz. murek, przysięga, przysięga. Do
niego i potwierdza w tem przekonaniu że nikt prawdzi-
wie nie Kocha tylko matka i mąż. - Murek tu pure
wybornie. Bóg! Justyna to zupełnie droga mama tylko
tyła że zdrowe zdrowa, Weigel niecierpiony, wyrażnie Ka-
taryna że tak faulha, dom jego polubita, Goltzowie obce
jedyni, Helma niecierpionie miła, daj wyprowadzić. Zasta-
Tym ich dużo więcej smutnych. Ciota Goltzowa, w febrze
ale ta nie. Wogu? Ziętki uolata, i sami przekonani że mój
szaryzard rozweści ich i rozruchał trochę. Rednemu życie
i tak w regarkin, regularne, prawowite i bardzo przyjemne
w ferazimowych okolicznościach i daleko od Karola, nigdzie
tak dobre być ni nie może i tak tu. Mam swój osobny
pokój i do dwunastej wolności przyniesienia to mi się podoba.
Nientyż, dnia rednemu razem bardzo przyjemnie; wienotem
i tak witek, czasem i tak! Płak lub Płak z wyciek. Stawem
gdybym miała listy z Warrawy, w potrośniu i tak ciekaw
nie bym do zyczenia nie miała. - Nie mogę z powodu
powiedzieć i tak długo tu zabawić - zależeć to będzie od
wynalezienia towaru; bo ile Karol mój zyczy sobie
mnie widzieć i tak kugły, tyle mi zabrania. Murek
się samemu w drogę. - Goltzowie za dni osiem lub 10 wybie-
rą się do Komarna, wchodząc będą na Warrawę i stają
w moim mieszkaniu. Sami więcej nie wiedzą co na dal
zrobić z sobą; porzucić i zacić z Koidami. Ciota bie-
dna, zmieniła się dużo, i nie mogła być miłością go tu
Kierem, niecierpionie. Wypisy tu więcej bez teo, o Schalewie
mówić nie mogę, i go wryptkacim, miarkuję że ona bar-
dzo szczęśliwa była. Karol Weigel bardzo się utężył i
Kochali się, obce niecierpionie. promieniskami miała ihi-
orne, ogień w Schestinda, powoż, życie, ciche ale miłe,
przypom. Nadziwiał tak dobiegła i zachęciła, to Justyna
znale, a Weigel to cypis Katarzyna. Ale ja rozpisuję
aż bardzo, a wy podobno o mnie listy nie dbacie, Karol
powożę się na młodość. Płak, moja Ottemi, abyś jeśli
nie pure przypisanie, to pure utężyć napisata do mnie
list obywatel dowożę mi o sobie; o moralke o dzieciach,
Kłopoty i takam i tak. - Wypisy i takam.

my way by position
reduces the quantity
of water consumed

Niewiem czy tamtych dwóch lat doroty cię wisty morze w podobne
 dnia piane, ale dla mnie stało się to wieś komieśna, potwora, żeby
 w ten dzień wstawy rano i zbudowany pacierz, zmur do ciebie
 nica! Dwaga Oudku i wyraził ci choć tym sposobem rurem z-
 remia morze, poduciał iedne, myśli, iedne, czynnie, z twymi por-
 ałym mądrzem i dziećnami. Pnes tyle lat razem z mami ty mi-
 Ty odbywałam powinności - kiedy twoje dziećnyski i ciotyski
 iedne mówić mi miały, z Mami, nana, Kochanki i z Mang-
 nic, przygotowały do ich podarków wrota, komplementy
 zjerenia... Jak też to wyszło się ci nieświeżo, co to nam bra-
 kuje ukończonych ośób, dwóch matek... Ale dziś nie trzeba
 mieć smutnych myśli, to dzień wesóły i pamiętały, capieć
 oddać się nadzieiom... Zapamiętaj w tej chwili pnesony się uamy
 stem wśnaw was, widzę jak w Tadrnym domku wamy, w
 iwieżym ogrodzie dzieci biegały, wewte wirowały, tobie, daj
 składowy - Ja tu nie mogę, tylko zjrzeć wam wysłuchać
 iak najlepiej i Boga prawić żeby wysłuchał tych zjereń
 Kochanki mnie też iak ja was Kocham, a kiedy ja pnes
 wiele lat z dziećnami tobie wirywałam, niech teraz
 Dzieci tobie za mnie zjerenia składowy - alboż da Bóg
 iedne to nadziei nam, bogu że ci powoli nemy ustawi
 28 Maia. Zwróty list dorył dawno dziś ciężko Daley i Koniom
 minio orestiwam mówić mi miały miś bardzo dawno list
 od ciebie; mi Kasatai narzekae, ani się skazyć, ani waspieć
 znowa, więc aicho to dypie milowanie, ale zmutny się też
 i napsz choć stów kilka - Jak na parę mówić zrozozdowych
 utów me mam odpowiedzi, to miś mi się odpadnie, od gila-
 nia bo meirain czyta dwonostki które ci przesyłam ma-
 ścy iaki interes tyle miś przybył. My tu zdrowi i wstani

na nas kowalka nasygłona, na próbniemy, od 120 lat z rana
do piątej wieczorem ciągłe zatrudnienie. Po obiedzie dopiero
to na przechadzki, to gdzie na wesołość, to kogo a niebóże ma-
my. Dotąd ciżba ta praca nie nie przynosi, prosi przekona-
nia że się nie żyje darmo i takich na dół nadesi. Ma-
my wspaniałe potrzeby do pracy i tak ci to nie wiadomo, ale tak
nie zadowolony sobie wróci. Adamiwa biedna ciężka z pro-
wodu brzydka, ale nie mniej zatrudniającego tyłko nas
pracy naszej Marim. Spokojnie się w domu niedzieli. Każde
chce do pomocy. Druga moja dobra przyjaciółka i tych dwóch
na spódnicy - przypomina mi nieśmiertelnie sobie wstawiła
przyjemność, bo nie dusa a grubiejsza - trochę się ciska bo
12 lat prosiłowata i teraz przysię na biedę. Z miłymi
widzi się bardzo często, się ma to święty, zupełnie Chryśta
sowa ma dobrze, ciekaw dla niej z uwielbieniem - w dzie-
łach moim umi. Boż udzielił powieści. Skorzy nie że wypr-
sta - miedzy przedurony, a co ciekawie to przedurony - Pan-
na o przy nich jest, Konstantyna, która ciżba kasta zaa do-
skonalę, ale rany mnie widzi, zawsze o ciżbę myśli i kłania
Pierz do mnie że tuż jest. Długość dobie utwórzone i wra-
sz, ciżba - zadowolone a wiersz i ciżba się - przekonała i tak
że bynajmniej miata z nich, powieści. Złoty uprzedzenia ciżba
i kłania mi. Wiersz i kłania mi obfite zmię. Ma to ciż-
ba i tak w widzi, i tak co ciżba mię o tobie. Ale rany rano-
wa, ciżba nasy, nawet i tak nam się dany ciżba lat się do
dobrego, to ty nam zawsze na ustach - gdyby nam nie ko-
chano bytabyś niewdzięczna. Wiersz wiersz że Kocham, ale
piż to nam ciżba. - Bieda dawa, wiersz nasy dani,
P. Kłania mi, dani, powieści, powieści. Co się dani
zadowolone guberni. Złoty dawa wiersz wiersz.
Ciżba nasy podawoła was a nawet ciżba i tak nasydani

[illegible]

~~Wszystko co jest napisane w tym liście jest prawdziwe i nie należy do niego wchodzić~~
D. 17 Lipca 1835.

Maria Olumui Nochana choi' dwa słowa a to w odpiśmie
na list gnudmioroy któ'ny nie dawno odobrotom - iakróż on
mi był miłym choi'ac tak słany - oryłam go i odorytując tył
dwojda. Stodkida zawięta wyprasów i tak cude szereżyły o
twoich dziełach o twoim. Domowóm przyjaciu - pier i teraz
pier znowe tak obieracie tak nile, żebyś wiedziałe iak
orkor takiein piunuein mi sprawiasz - Na ony obieranie
niech do naboiestwa cię ię nie, nie, nie i nie i nie
widz iak nware na mię ze was modlic' się będą. Bóg
iaki ty oruieiz kobiecinę w rodnym wieku, dawnej przyjaźni
(Towem siostry ię zupetnie takie doruieiz, bo choi'ac z kawien.
tak cię iamy dobra iak tyłko wyimagirowai sobie moźna, pie
cię ię ty ię ię neoy w domu, w robotach, w ubiorze, w porzku
żeniach, któ'nych niezrynie żadnym sposobem mo'wić nie
wodobna, bo ani tego rozumie, ani rozumie, ani uwaga - Ty wpo

tużemni ludzom, przy dzieciach i tak lekkomyślnych i tak
półkach, masz omyślić daleko więcej podobnych rzeczy - co
ciężko z tym robić kiedy na twoją na drugi podobny życia typ
brakiem zastanów - leć więcej go omówię że w pięćmiej potowia
obie niałyśmy aż trzy takie osoby, mamy, mamy i wracamy
siebie.. żebyś ty wiedziała ile ja cię poradziłam w moim
domku, wystawiam sobie dla zachęcenia że ty niby pomyślałaś
o to zobaczyć i porównać - ożyło kiedy mi się nie chce ułożyć
w szafkach, brudno naprawić, to sobie mówię a gdyby to ołówek
miał być wtył - albo też naprawiając brzoinę moją robię
że i ty podobnie cię zastanawiasz.. o! gdyby też to kiedy na prawdę,
ty zapomniałaś do naszego domku - nie taki jak na elektoralnej
ulicy, ale przecież w porównaniu tego jak było z powrotem to
bardzo ważny i Boże tylko pragnę żeby nie nigdy gorzej nie było.
Żebyś ty mi pomyślała, durno, moja, przecież na Karpia na Słom
na kłótni z miżem, na mieszkanie cytrynowy, na kłótni
to bym cię bardzo zachęcała, tego mi brak w pamięciach cioci
cioci chęć nasion takich, albo innych drobnych rzeczy to na-
pisać - może cię zamydla sprawować pamięć a ty byś tam zapomniała.

Do Siostry proby.

2. 8 września 1835.

drugi miesiąc
naley Hrabu.

1. Książki nalezujące za zbiorem naley.

Zywoty Świętych Skarży Księga Ducha oświeca -

Dyktyonarz polskich poetów Surzyńskiego

Drzewo panowania zygmunta III Klemiewicza

Orakle o prawach

Pretendenci, Elżbety, Jan III, (Bromickowskiemu po polsku)

prezentac' za sposobności do Krakowa do P. Jakubowej Wodnickiej

dotyczące do nich

(Ms. 2 i in. kalendarz regularnie
miesz. porządk.)

względem od Jasi

Książki celiste, zapisane, od Roginy dar.

Książeczki małe z notatkami o życiu osobach

i notaty moje o instytucjach i edukacji.

2. Ciotki spisy wypisanych rzeczy, Książek, mebli, obrazów i innych

cięższych posiadamy i prezentac' w liście.

3. Te rzeczy wypisane przedac' choćby tanio - choćby nie zaraz

wyigwory

Klawiort

Knięta haftowane

obraz Sybille sepiu

obrazek La de part, manyri roboty

i Biotko moje

4. Biotko to moje z propozycją P. Anny (ciężki ciężar

a który zostanie) ofiarować odemnie, na urodziny Helenie. -

W tym celu w przyszłości, przytaczam, napis. (może być gwałtowne).

5. 2 książek moich wstawionych u wytkie na których są notatki
przyjmuje moich zgłosił ofiarować. P. Janowi Tarnowskiemu; i tak
Bibliophilie moją przypiszę całą i tak do tego domu, a wreszcie
z potasowaniem cyfry będzie w rękach; niedożyta głowa dyktowa-
wata - przypominam sobie tak zapamiętały

Watkina

Bonaldi

Mollina - Paule' de, etude

Wafnij bowiem żeby kłopotliwie inny swój lub obcy cenit
to książek, a niechciałbym też żeby po handlarzskich i żydowskich
rękach chodzący. —

Przy tej sposobności może by się było przypominieć że Pamiątka
notatka winna mi być 2 Sn. Komp. Rozk. 8 ff i za 10 dy 20 ca.
Pamiątka wyprawiona: w rękach, ale to od lat pięćmi przeszło. —

Wszystko mi się, choćby dwa razy do roku przypominało, że
o Pamiątce tej raz na rok kłopotliwiej pisać. Wreszcie
też pisać zyskać może pisać do Ciotek, że niechciałbym pro-
wo choć raz na rok mieć liść od siostrzanin moich. Nie
pięknie to a nawet nie miło o takie przypominać się rzeczy
ale to kłopot za wami zmusza do tego. Jednak cenniejsze jest was
się edać - i przypisać nie mogąc zwrócić dozwolnie o inne przypominać.
I za i tak, okazało się przystać mi z parą prawdziwych kawiów
nych garnurków do smutanki i imbrurek do kawy ieden na
jedną drugi na drugą filiżankę - także za sześć słabutek ale
prawdziwie dobrych - i nasionek z twoich kawiów. —

Te siedm prośb raz przypięć do swojej pamięci i uskuteczyć
skoro będzie można —

Przystanę do nich Kubanik i do lichy, ale z dobrego serca ofiarować
noż i wianuszek dla ciotki
dyktować i morek i ołówek dla ciotki Kani
Książki z kawiów i dla małej ciotki.

2. 6 grudnia 1836.

Przemiły Kochany Marcelotów wczoraj
: Dziękuję na ten rok nowy, który
iż wnet się zaczął, od nas obywateli
iż wesele zyczenia wszelkich pomysł
iż wesele - niech Bóg Dobry spełnia wy-
tę prośbę tylko pragnienie, niech was
iż wesele, zdrowiem i supetrio
iż Dziękuję prosił, niech oddala wnet-

Kie' gospodarskie' i inne' kłopoty - i
słoty, słowem, acik was tak nęgi-
wem ucygi jak tylko na tym świecie
być można. - Pisy, sposobności oświadc-
ze' i może waley more' zyczenia iako
i. Zenerstwu, któ'nych. pamięć za-
wne' o i dla mnie' bardzo przyjemne.
Zegnam... i pozdrawiam iak
najserdeczniej iako zawsze Kochanym
R.

4 pariz. 1839.

- Maria Olesuni Kochana, choc' & Karłowicz
 a' porytani, to nie' moim' drugiego listu - scho-
 wam ta sobie na was kiedy znown z cioci,
 woyu, w domu, korespondency - ta co ci od-
 da ta stona powie' ci wogedy iakby list nay
 obizdy moyt powiedzie'. Czy te' ty kiedy
 ta mi napisiesz - na' ien to poremie' niez-
 nie, cieta kiedy iaka domatiska iak Pani G.
 sy wybrala - a niewieczyz iaka to powiecha
 ola nas obaczyc' kogo z dwyich owb. Porytam
 ci spilkis, ktora bardzo lubis i nong prawe a-
 dziei od las kiden - moze i tobie tydzien miler
 porytam takze tobie i pamiestom twoin zna-

Ki' do k'igz'ek do nabožen'itwa - z'ahus' mowu
 ze' tak' do'ny, mow'e w'kazy, nie' mogz' postat
 w'g'ey' ale' co' k'iedy' p'otem'g'ekoi' nie'ma' a b
 lego' ani' moz' - za to co' mi' Pami' 9. w'g'ey'e
 s'at'kam' aj' z' d'ny i z' jera - i'atko i' panien.
 za' ich' s'liczna' w'ob'itki - k'ie'atka' do' nabožen'itwa
 z'awne' na' mowin' s'lotit'ku - w'p'isn'ij' tam' w'ine
 p'yn'na' z'ewy - w' p'antop'e' op'et'zonam' s'ic' l'at
 p'ang - p'odk'atka' do' z'eyant'ka' w'isi' nad' mowin' l'ot'
 k'ie'm' bo' m'az' m'ie'ma' m'ego - ty'ko' s'ynia' na' s'opie
 w' s'ob'itku, k't'ory' i'ci' razem' i' g'abin'etam' i'ego. -
 W'is'it'ku' t'ut'ro' z'ony' z'at'hor'ny' w'ore'z'e' k't'ory' m'
 p'uz'g'at'e' i'at'kie' to' m'ie'z'ing'ia' P. P'oy' z'at'at' m'
 i'ch' d'om, c'atem' z'ekem' i' d'us'lam' a' c'ewar' c'atem' to
 c'em' i'g' u'ic'z' z'e' w'orkany' w'ry' z'ewony. - m'oy' m'
 c'at'm' aj' m' m'at'ers'ku' i' b'at'ia' p'ro'u' z'aby' p'uz'g'at'e'
 z'at'at' m' m'at'ers'ku' i' b'at'ia' p'ro'u' z'aby' p'uz'g'at'e'

S'p'ez'it'e' i'at'ko' p'uz'g'at'e' z'at'at' m' m'at'ers'ku' i' b'at'ia' p'ro'u' z'aby' p'uz'g'at'e'

2. 26 dubego 1841

Choć kilka stało puz. do ciebie, kochana Siostrko,
puz. ty dobry i Tarkawer Pamię która ci
puz. że nas widziata drowych. - Bardzo
się tu zmaszwała wiadomości o Stabrze i tak
puz. bytasi, ale mnie późnię na wiesci puz.
sęty - wygledac' będą naćci puz. choć puz.
kiler o ciebie, których mi dawno nie widzia-
Tam. - Chyć portonic' od nas obryga męzi-
wi Wniortow, Tosi, Septon i wnythim co
sawo o nas nie zapomnieli. Dzieni uciakay
a sobie powiedz że uć kocha znowa zenderani
(Stabrze) puz. iarena Siostray

Madame Tarcewka

[illegible]

Dziwno, że nie od ciebie. ię o tem dowiaduję -
ale gdyby mi użnia mogła się za to z tobą
wykładać toby mi prawo i tego zaku zażyczy-
ła. - Niech ię Bóg błogosławieństwem swego u-
dzieli, i was wzdziw. w tym zwrócić uwagę!
Kierunki co dla niey pisałam, niech się ię
dziś komuś wany wnikom przydadzą. - Nie pomin
niech ani nie chce pominąć w głowie żeby Helu
ka ię. w stan matreniki wstąpiła, a owa Stefani
co za nany oświadczenie Księżko brunku zbrani
były puste i niepewne. - Ale to już jedynak rok
coś mi się nie wdać. - o tem...

Wrocław, 18 Czerwca 1842 w Sobotę 56

Młoda Oleśni Kochana, ty się tam może zdziwisz że
my ci na list Kłobucki nie odpisali, ale ja tak by-
łam pewna że przycichnąwszy do Warszawy list
długo napisiesz - ile że to były onezdaj inieniny
młodej cioci - ztem od dnia do dnia na niego
czekała i to mnie najwięcej kłóci ztem tym spo-
sobem doczekania dnia drugiego i nie powinnowa-
ła Marcelemu. Wtedyż mł., Kochana Oleśni, spisałi-
ście ale swąse powinnowała i życzenie przycichnięcia
siostry - żyćcie sobie długo, zdrowo, szczęśliwie, miłując
z bratem powiechą, i Kochając mnie zawsze.

Ja od odiarła twego już dwa listy prawie arkusowe
odebrałam od męża, i on był niepokorny o mnie tak
jak o mego, wyszedł z tej przyczyny że i on i
ja przez oszczędność mieliśmy przez okazy i
jak to zwykle bywa listy spóźniły się. Znowu zaś
Boga drugi, zachwycony Londynem gdzie bawi
od 28^{go} maja, zachwycony domami angielskimi
ich wygodkami i elegancją i mocho przestę ży-
ciowości iakięż doznać i od Londain i od pomie-
szych ale również zasnęch osób - cel jego podwój-
nym była iak wieść chęć wydoskonalenia się wa-
guerelli według tekstu ile się zdaje dopięty, gdzie
wafit na wyspach najpiękniejszych mistrzów; posmat
się z niemi będzie miał. Takowic iaku i popra-
cować pod ich okiem. Jak da Bóg zjedziemy się
z sobą, będzie mieli wzajemnie co sobie opowa-
dzać... Ja również w tym trwam żeby dopięto w Ser-
pniu do mego wrócić, wstana ieli mi w Po-
nanickim radzi będzie. Ja u Kochanej cioci bawic
zamierzam do 8^{go} albo 10^{go} Lipca; i tak mam skru-

just wstrzymywac' tak dlugo chorowac' u' wyjazd do
Kraju - ale i tak po tych latach niewidzenia sy' nie
'naciaga' sy' z mi' cho' przez sze' tygodni - zdrowa
Bogu dzi'ki wrac' z Kawkazem i' ze mną, ale
biedna Jozia zwron od p'jani dni febr'y dostata
i to codziennie, co sy' bardzo m'gry i' tak m'ianuie
cały dom rasumca - prowadzimy sobie' ci'ci' m'ichue,
prowadzimy wypchnie' dla' mnie; chodzimy wdrznie
do K'awsta i' na spacer, bywamy na p'gnych konie-
tach i' bardzo cz'sto z'atujemy ze' ciebie uir' wstid nas
nie'ma - twora' nie'my'ma i' humor wew'oty zostaty tu
na zwora' p'om'g'ne - i'enna sy' na' raz u'mie'my
p'ypominaj'c' sobie' r'z'ne kawatki - list Kaliki
był c'ytany kilkakrotnie, ale gdyby nie od innych
os'ob' wiadom'ia, to byśmy wiele niewiedzieli co
sy' z tobą dalej szło, i' on twora' niewinno'c'
nie' p'om'ista i'akiego sw'anku w owym samoty'm
noclegu - Marcelka aten'ego w p'ystanie powron i'
p'rygot'owaniu K'epieli bardzo nas mi'ła i' z'atujemy
ze' o tem wyp'kiem nie' wiemy nic od ciebie. Na-
pisz ze' do nas p'ynajmniej odebrał ten listik,
donieś z pewn'ia o ślubie Helenie, żebyśmy w ten
dzień na nasz p'ysic' sw'oty na i'ej u'ten'ego -
i' tu ci'ci' teraz para. Bogdanów, P. Jan Zanow'ski
i' P. Anna Mycielska, ślub' ma byc' 4 Lipca we
dwa dni po twój Helenie. - Bywaj zdrowa, na
ohana i' dw'ga s'w'oto s'iskam a' serdecznie wrac'
z ciw'otką twora' - przed wyj'azdem z k'ed' ci'ci' do ci-
bec' napisz. —

D. 22 we sw'od'z - Ten list sp'isnił sy', dni'go dopie'ro p'ryjan
ze' smutno, dla' mnie wiadom'ia, ze' 1 Lipca st'ed' uir'
wysieka' nasz - napisz ze' do mnie, Kochana Olenis,
żebyś cho' t' p'owiesz z sw'oty uwi'orta. Listek Mary-
celka i' dw'at'og - G'otia a'g' s'iska serdecznie i' o'rek'nia
wrac' ze' mną list. —

Paryż, d. 2 września 1842 —

I tobie, Droga i Kochana Oleni, mój długi list poślij
Donieś mi, co w Kilkim Stowachu zaim stanęła
tu tak najwzrostlejszy wzrost • w pot do edywaney
w wieści i zaszłam nym zdrowego. ciekawego
mnie niecierpię i domerek nasz wyry, znowy
na morze porywie. Dług odbyłani w dzieńgini
dniach niepełna, cileny nowy spatam i odpo-
czynkiem wygodnie — iechatam same, ale prawdziwie

aniós strosi ciuwał nademnie i prosi nadzwor-
nych przykroci podwój długi, w dyliżansie i
w lokcie uparty innych nie miałam ile że mi
a'gła zdrowie strzytu. Jak tytu się cokolwiek
w domu utwó i wypieru, z mgieł choi trochę
nawet i nagadam, napisz do ciebie, do Heleny i
do Stefani obzerne listy, teraz się jużkam wra
z dziećmi i mgieł, dykując ci raz i'asne za owe
dzieci' dni w wrota i zjere żeby być spet-
nit nad wami wyszło o co wra ile was prosi.
masz mój wdziorny ze pomieci obogga was braterskie i
rodzice podwójne mięta.

D. 2 Lutego 1843 Paryż, 37, rue de Clugny

Otoż masz narocznie, Kochana Ołenu, odpowiedź na Twój list, który mi wreszcie przawił przyjemności; obrus przesłaniaś też i. t. o których w tej chwili już zapewne zapomniałaś - tak żywy, że mi się zdawało że patrzę na nie; i żał mi było było iż pomódz ci wremi, zastąpić owego Mac'ka i lud wika nie mogę. - Obecna przysła i dalsze nadzieje Pradwanów ~~pradwanów~~ mnie uradowały, a zwiły zupełne wesela, które tak przedwonne opisałaś, zwłastsza Zaborowska; miło mi było że wśród Warszawskiego nie bytam zapomnianą, i przy spozobuś opowiedz wdziemuś mię komu się należy. Tworci Helenu zupełne kameć otworzyła, już i stęży od mię wesela w naszej rodzinie; day Bogu i Josi wi dobrze, mam nadzieję i zięć że w tym rok ten dom tyle zasmucony, choć i takiej pociechy dosta. Namowisz, tak mi serdecznie żał tego dobrego Wniarska - już dwanaście lat tak go niewidzi. Tem, moimatem nadziei widzenia go kiedy, przenieś mi mi było miły że on żyje; drugie nad wreszcie wyraz słowa przyjacielstwa które mi przez cię przysłał, i co ucie mię zednym sposobem onowić się z tą miłą, że już go na tej ziemi nie ma. - Tak sięgnę pamięcią w przeszłość, wystawie sobie nasze zgromadzenia, i przypominaj sobie ile to było braku aż mnie drosza przechodzi i widzi mi się że już mam z'oblicz to lut. - Bogu przynajmniej dziękować obie porównujemy, Ki chuna Ołenu, że nam przetrzymał mgisł chować przy zdrowiu raury - Mię niezmierzek trochę mi stawało przez te dni na tematyż i z'oblicz, ale już zdrowy - mnie także prawie ciągle przez tę miłą kaset mgazy, chociaż tu zima także (zgodna) że raczej do wiosny podobna; tobie znów głowa do kiera, zapewne to skutek kwi; czyby ci używanie orzute mocznie mię było pomocne; ale ty podobno mało kiedy sobie i kuracy mię zajmować się lubisz - Stefania powinna być tego pilnować i porać ci oresto. Zimnocię kłopot, bo to

także bardzo krew chłodzi. - Przedej bardzo niecierpliwie opus-
nia legowisko warty zimy, kto bywa, czy wreszcie nie-
wale, czy Stefania darem sobie radę bez słamej wiotry, co
chłopey porabiają, z kłm blizy zycia. Od Forti warty
nie wiski nie miały zładny wiadomości, choć i tam na-
mówic do matery choć karkaski i najmiej mi co sama o
miej i o ciej chłopczka. Także o P. Kasi od ciej powrotu mi
nie wain i liteski jedney nie miały - powiedz ciej że bardzo
na tem ciępis, bo ię niedawno kocham i wiedzieli bym rada
od mój samej co się z nią dzieje. Pani Donata do mnie
jume regularna, ale cięza mi maricatem z Wamary
od mój; zapewne bywa u ciebie, bo i ona i Julecia nigdzie
się tak dobrze nie bawia. P. Ludwika ośmianin się bardzo
się dziwi i podobno cęki wale z mego me kontente,
kiedy nie miał się znieć to powinien być wzięć i kęś
orobę dogmaty - ale xene me chłopiec, rozkasać mu
widno, a ięwa trudnię żaby usłuchato. - z moicy wy-
chowanki wale cistem kontentu, gdyż bardzo nas obna
powarę i ceni, i zapatme cęś szersziwa że się znajdu-
w nas^{romm} i że się inę zamyślij. Ma dopiero lat piętna-
ale ciej edukacya bardzo była zamierzona, cęś to murek,
i biera się z cętych id do pracy - zdunga, tętyra państwo
wale mi się nie powiodło - zymatimny ię bliko dwo-
miejce, oprowadzi, namęryli się nad ciej pętyryz
(ktęty zapatme zamyślij) a potem iak nie pętyto
do ostatermych wkładów, które ożać zwłokat iak męty
nagdytej, odkryto się że koniec koncom chę zawra-
wodzić do kłartom zkad ię wziętam, bo nie sobie po-
samowite być zukornicy. Nie chę psu ciej wokacyi i
me męty ciej mi ofiarować iak po dwóch latach męty-
se guvernantki w Bernisheim, wotatam oddać iak nęty-
drej i takie staram się o drugę i nie ostróżnięra będy
ię dołowa, żeby praca i pętyre nie marniały. - Nad męty
mnie siedzieć męty tej zimy nie męty, inatę mnie zęty-

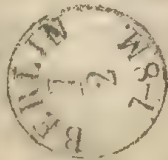
dmienia; ciednak spodziewam się ukonczyć przed wiosną. Książkę
niezakończoną, a nad którą prawnie z wielkim upodobaniem
żatniże tylko ze więcej czasu oddać podwójnie iły mi waga.
Korzystając i zabaw używam mi wiele, edampte mi się ciednak
być dwa razy na teatrze i dwa razy na koncercie od
czasu mego powrotu - co wieczór to od przyjazdu mi
spędziłam iak ctery w obojch domach, z resztą niedz kłanie
miem u siebie - utraciwszy bieżących, poufalszych znajomych,
nie mam żadnej ochoty ogółto wychodzić. Co do organu te-
raz także tylko na razymnia, która z naukami trójzemi
niasz, związek - ponieważ nasza dosia musiata od samego
przełotu dnia siwiata zacząć i meż i wyktada iły do ko-
nale, koleż wzeków, więc czytaliśmy głośno napród Mi-
de Homaraunia Dmóchownego, teraz Enaidz iakre popo-
sku, a przy tem życia Tawstych ludzi Plutarcha w Kras-
nin - to mowa dursko, iak chęz dożyć koniecznie do tego
żaby praktycznie dowiedzieć się mowa pamiętkom wynystkch
główniejszych nauk (iżnielac' po polsku - i cęsti' mi
cia dorozoli, to mowa z pomocą męża zostawić kurs
Kacyiny dla pamięci w polsku - w tym celu najwięcej chęta
mieć parz ueremnie ierze, a z ciedz chęz tak sobie wyktada
iły żaby mi pomocą była. - Kiedy nam Pan Bóg mi' dat
dzieci wiele, niiby nam było oboggu wychowac' sobie
iakę cętkę w duchu, a nie potrafił sobie wyplawic' iak
kunt w wygotui stopniu periaada dar ueremnia; adpłiwość i
wyrzucenie m' daleko więkz niż iak i obecna mowa
wychowanke cęsti będra w umieć (o cęm czasem powzię-
wam) to cęm to daleko więcej ueremnia będra iak mi-
uieret bęch ierzegotui Pani Kasi iak ię zobaeryz i po-
wiedz iły ze pęty tu będz sukac', dobiezac', póki tu iak
Kiey Dmęcziak' sobie mi wprowadz iakaby godne, była by
nasz wierne w duchu - mój Boże, wież ze parz dni 14 lat
się skńczy mawez pętych, między i męz spoz cętkę
nieć mogli. Kiedy sobie przypominam to różowe chwile

Sarewska
Taniska
à Varsovie
en Pologne

Madame.

rec
PARIS
na. Auguste Lereau
No. 1245 bis B.

niecierpiemci rozgłosu zaimię, Dyrze Otomni choi pures
Krotki'era widziata, bo takto' s'ieciut' sig' znawu narz' wog-
zak - będrzemy go utrugnywan' lisheni' az' poki da Bóg
porostanie' sig' g'dzi' na' s'iciziny - ta' sobie' uir' mawo' o
taj' smieszny' chwili' i' na' wazpie' ze' następi. Ale' ras
s'indye' - byway' mi' Drowa - chaitan' mawo' drii' napia' do
Helenni' i' do' Hapuni' aza' ras' i' do' s'icizita - odkidam' to' wrye'
na' dmye' ras' s'icizit' mawo' wrye' i' o' dymu' s'icizit' o'bie'

D. 26 ~~Wierzenia~~ 1893 Parpi 66
34, rue de Clichy

Maria Oleśni kochana, jedyna, biedna, niewiem praw-
dziwie jak pisze do ciebie, ale wreszcie dosta-
łam z pewnością wiadomości o warzeń mej siostrze,
miejmy więc z taką duleką nadzieję ci dać dowo-
da jak ci serce dręży, tyko wrociwszy ze-
miesz zadowolony gdzieś się zadowolony modliła, na-
pisze ci to stow kilka. Mój kawał wiadomości i tak
to dla mnie także ciwi podnie, przed dwoma dnia-
mi powiedział mi że kochany Marceli bardzo chory
a wreszcie nie to wyryłobyś w kuryerze. Maria
Oleśni kochana, ani wplawieć sobie myślę jak
się to stało i przewidzieć jeszcze więcej nie mam
ochoty, on już kłóć zdrowia i cię nie ma stary!
a z tobą co się dzieje, czy długo chorował, jak
umiera, dzieci wspaniałe czy były, czy coś tam które
proszę ci by o dobre miato także słyszeć i tak
dopytać? - kochany mój choć kłóć stowami,
pomyślnie mi bardzo że o tak bliskim niecierpi
z kuryerem się dowiedziałam, ale przynajmniej że w tych
niecierpiących chwilach do niego nie miato
głowy - teraz z czasem i z pomocą Boga mi-
niato prosić pomyśleć i tak także ulga więc na
pół dnia dano, choć stow parę a Siefuni albo
któś inny opowie o naszym wspaniałym nas opisać!

O! moria dwaga, moria iedyha switto, i akre' zaku
w tej chwili ze' tyle mił nas dziełi, i akre' by
było by dla mne' ulga, bo' ci iakie, powieś, iakie
pomoc, w tym okropnym razie, przyznajmy się
któś: i toby. Gdyby ci interes pozwolił stać się
dobrze zwała żebyś zabrawny Stefaniej przypiechał
tu do nas mielibyśmy nawet parę powitów
dla ciebie i serc doznać które bycie prawdziwe
i tak iść byśmy mogli. Pomysł o tem i bierz.

Moj Boze, nie wiele co wrócić i tak rok i pół
my się widzieli a i tak to namyślić było przez
ten kłopot i czas i takich dwójk i kochanych
Stoi na moim stole portret kochanego Mariusza
mego męża i tak i podobny, odrył się Kari-
kaski, który puentę wstał po iedyhaście latach
młodości mi przydał się to dla mne' w tej
chwili i tak i tak byśmy mogli mi i tak, Kark
i ego prima, i tak i tak albo co byś żebyś
miała iżesz, iżesz pamięta - Czy on też
tam aby widzi nas, kochany Matko, nas
Maryni, i te aniołki warte któreś i przy-
szłości i tak - O! moria Oleni! i akre'
mi ciebie iżesz iżesz iżesz iżesz iżesz i
przed oczami i w sercu przez te dni, bo
myśl moria iżesz z wami. - Wyobraź sobie

moj bi' zamiar ci' porzuci' zastawci' ci', wznowi',
ale co tu widzi' w takim niezgodzi', nie moze
nie tylo modli' na i' stachac' ktoroz' wzgi'
miej to roze' przypamiay w pamieci' i' man-
ierze kram i' duna przypoznany siostre,

Skemog' i' ia pnieci' na wolice
niebze niezmiestat Kochanay siostre,
choi' kille. wywaron zale. i' smek.
he ktorci' nas pniekt ciw ymez
miz' doznany. Odyi' przypamiay
rolice znatarta pocietke,
miesana cniem bolisi' p.
- sionez straty. Tego tylo nas
tuem se blizy ci' serc narzycz
rozplaci' niemozemu. Ale moze
to ymeci' kiedy' nastapi; kien
crasem ripere wdroagi i' rozrbi
naprzedzicuz calis. M

22

CHIT

Madama *Henrietta* *Tarczewska*
nee' Rajska
p. *Berlin* a *Varsovie*.
Na poczcie swiezej
w pałacu Królewskiej Sypialni.

W

[illegible]

D. 3 Maja 1844.

63

Tuż przed dniem, kochana Otensio, niechże zaraz list mój od roz-
 sendawliwych zjawi, iustas i pomyślnie wnetach i dla
 ciebie i dla dzieci. Jak wyryta i z listu kochanego Janusza
 naszego, może niedługo wiesz o sobie ze Stefana wypradnie. Daj
 że Bóg, żeby co dobrego z tych niedzieli się wyryło, i żeby
 się jak najprędzej o tem dowiedzieć, wtemczas zadowolnić tylko tego
 bóg że powodzi i zacy Marci nie dorekat tej powieści.
 ale może to, co tu dobrego się trafiło tych których kochaliśmy,
 to dursz ustomika widzi na świątym świecie. Ja przyjąłbym
 tak to sobie Homara, bo wam mi się żeby dla mnie nie
 nie być musiała zupełnie, gdybym ja tylko sama była w
 świata. - Kora mnie to, kochana Otensio, że zamieszanie
 ci w moim świecie widać i tak, może ci się przydać,
 (co może zwyciężać nie koniecznie delikatnie) że nam nie
 cnie są potrzebne owe dwa tydziele które i tak przerażają
 ratarz za nasze książki. Ciota dwu która podjęła się za-
 wiać ci ten list, lepiej ci to wszystko opisać, ale i tu ci to
 pokazać nie mogę. Tak się namyśli, że opuszcza na ra-
 nić czas Paryż, a co i dla niego męga i dla mnie, i co do
 zdrowia i co do malarstwa i catorstwa nieocenione, mamy za-
 nioć iść na lat do Szwajcaryi, a na wiosnę i znow
 do Włoch - wychowanka nasza ma nam być w tym wielkim
 wstąpieniu i pomocy, ale pomyśl o tem, że nam ci nie
 gotowi koniecznie i tak najwięcej potrzebna. Bo choć mi wstąpi-
 my że tak z malowaniem męga i tak z kwiatami opisać, z czasem
 naktad nasz własny się wróci, wyżyć mi niech dla tego
 na swój potrzeba, nie gnieć się więc, mój duszko, i tak
 tak więc i po prostu domagamy się tego od ciebie, oczywiście
 ci nam darami między oświeca z pełnią i dobru serca
 twój, to zupełnie twój światła zaskłoni być powiniem,
 ale o te pieniądze i tak ich nie masz niż w tym, choć się
 postarać. Generał Jan'ski, a co lepiej oświeca który się
 tak dla nas oświeca może by i tak i nam mógł w tym
 wam wygodzić, przywrócić ci to samą a być, tam i tak
 mógł oddać. Ze wszelkich wskazań i wygód wypa-
 da nam wot 15to Czerwca 240 wyjechać, takie mi parę

[illegible]

д. 2 Лутега 1845. 2 Врзми.

Piszę powtórnie do ciebie, Kochana Otamii moja, ale nie tak długi list jak zamierzałam sobie, bo niemał ci mi domać się przyjemnego, gdyby tylko jeszcze stał się prawda nie wychodzę z domu i przynosi mi powiat. Treść to umartwienie przyjąć z ręki tego Boga, który wie najlepiej czego nam potrzeba, a wreszcie od pokuta- wac' za to że się ufało nadto siłom i zdrowiu, z zapo- mnianiem zupełnie że to nie latka aż tak zupełnie Kochanku moja, tak staba i ciekaw co do pewnych okoli- czności jak była nasza matka - gdyby to w Paryżu, a raczej w domku w Warszawie, to by prawda nie było boc' się to kiedyś a i niedługo skończyć musi, ale wpo- drój, bez wygód i zaufanego doktora to i strasnie przykro i bardzo kosztowne. Ale co ci mam doda- wac' do twoich kłopotów opiewać moich, kiedy czo- wrek ciężkie ci musi, a cała sztuka, cała musieć tego życia w umiędzielniać ciężko. - Jak ty tam, Ko- chanku moja, z twoimi kłopotami; sydz, że się nie zupełnie naniżyła na przedar' Komorowa; miła ciężko zrozumieć nie potrafisz, denerwuje, że ci te przedar' Kom- lowac' będzie, ale moja duszka, dla spokojności lat- starych, dla dzieci, czegoś porządne osoba i dobra ma- tka zrobić nie powinna - Jak to ci się dzieje przyjemnie jak nie Kardeum z dziećmi oddasz co tego i sama pew- nie i swą wstawną radę się i utrzymywac' be- dziez - Tym bardziej pragnę tegoż uradzenie in- teresów twoich że pewnie wtedy będzie nadzieja wr- ożenia się z tobą; może też i nam uda się zbliżyć to może jeszcze ^{na} kilka lat więcej byśmy się widywali.

Ta sama myśl zdrowia mi dodaje, bo nie ma szersza jak ko-
ło kryje' rycie' z łemi z któ'rem' żyć' się' zaczęto. — Już' tedy' Stef-
nia musiała wyjechać' z Warszawy i' nie' zapewne' iest
u siebie; więc' że' iednak' mało' któ'rej' niaka' tak' się'
udało' z ciotkami; wysocy' mi' pisał, że' Helenka bardzo
iest' dobrze i' bardzo' szusiłowa, nie' wątpię' że' i' ze' Stefanem
tak' uduje' — gorzej' ci' bróda z ciotkami, ale' nadzieja
w Bogu, że' i' oni' iak' trochę' wysumują, to' pojdą' wśle-
dy' ojca; nie' może' być' żeby' nie' mieli' tej' szlachetny
ambrygi. — Mówi' żyć' Korkune, to' by' podobno' cały' zim-
samotnie' w Komorowie' pędzić, orena' to' iakom' z tobą
ojciec' nie' mógł, nie'ataby' spótkować' i' wypstąpi' wyjeżdż-
i' nagadaty' by' się' się, narzuty' do woli. — Smutne' ci' iednak'
muszę' być' wieczny, któ'ra' iest'nie' długi, obier' sobie' iedną
z nich, i' napisz' znowu' do mnie, ani' sobie' wystawisz' iakim'
się' skarbem' twoje' listy' dla' mnie. Wierzę' nie' nas' to' obce' za-
wsze' cięzy, że' Pan' Józef' ci' iest' taki' wyleczony i' z' takę' pny
jaśnią, Korkuni' to' muto, że' choć' trochę' go' zastępie. — My' tedy'
Korkuna' Ołenu, wybierzmy' się' da' Boży' z' powrotem' Kuriatki
do' Paryża' na powrót, i' iak' słubuję' że' nie' innej' podróży' na-
chcę' póki' żyć, ty' nie' żeby' się' zbliżyć' do was. Już' upe-
kny' wiek' me'nia' nie' lepsze' iak' siedzieć' w swoim' Ka-
teizku, i' do' wielkich' podróży' trzeba' zdrowia i' pieniędzy
aby' podróżować' miło' było. Jak' by' zobaczył' z' Szawon-
uś'ikaj' i' Jendernie, toż' Hary' i' Zaty' i' Sędzi-
i' wypstąpi' o' tem' iest'nie' o' nas' nie' zapomnieli. — Ory'
Zdzichia' iest' iest'nie' u' ciebie, czy' ten' może' aby, do' kogo'
pamięć' — czy' ci' nie' bardzo' znowu' doknuje? Tu' o'wob-
wra' znia, zamiast' morow' deszczu' ulenne, któ're' porywa-
czarem' twaia, a' zamiast' śniegów' gromoty i' pioruny
ciępi' się' iednak' na' zimo, bo' prawi' wypstąpi' powoia
bez' pędów i' kominiów; my' na' wodni'ich i' na' niebie' ied-
many' kominek' w' solach — choć' nie' w'arki' twoje' latnia
Korkunia' pnygnie' i' twoj' pamięć — iest' znowu' do' k-
nata i' o' Zdzichu' może' iest' i' odwiej' iak' była' niedobroie,

0.8 Grudnia z Drezna

Kochani! Kocham was! Kocham was! Kocham was!

Lubo nie dwa miesiące upływa jakem od was błęski idący
nie widziata - lubo mi bardzo boleśnie że na list w którym
serce nasze do waszego przed wasi otworzyłam tak długo sta-
ła od powiedzi nie mam, przecież was Kocham i jutro do was
przez Danię, mi się pewno, choć może później spowolnić.
Nie mogę tego przeprosić żebyście mi o nas zapomnieli -
wolał więc powiedzieć wam że mi nieśmiertelnie przykre wane
i zapewne minowolne milczenie i zagraża was do życia. — Ja
potrzebuję pomocy; mój Karol omyłki odjechał - przeżywa się
dla nas życie tak miłe i takiego prawdziwie miłego na obcej ziemi
sprowadzić się nie mogłam - lubo nie mogę mieć (przez stabskiego)
nielegalnego osobistego zwolnienia jak z nim się rozstanie, prze-
życie i rozrutek został w Dreznie Karol. Tu mi niełatwo było i
życie, tu tak na wesele wyjeżdżał dogodne, zżycie was i
trzymać się tego miłego miśnięcia, a trudniły bytoby to skutkiem
gdybym i ja pojechała. Wreszcie mam wiele do roboty, a tej roboty
tylko w Dreznie i na miejscu dopracować mogę. Osiem tygodni wy-
pa przygotować dla Karla - Drezni i okolice odwiedzić dokładnie i
opisać, trzy Książki wyprzebrać - jak tego wyprzebranego do-
patrzeć jeśli się okaze że powrót może tu niepodobny, stąd się
z nami, gdziekolwiek on będzie i mam nadzieję w Bogu że wędrować
z nami ruszając i chleba wzięty. Kochać się i pracować iadna siła
nie może zabronić nam nie może. — Bywajcie Drezni, Kochajcie
nas i przynieście do nas na auto i Borka. Decydując i iadną, Cici
Goltzowej rozprawy, jako i Winiowi - P. Janowi i Sędziemu i iadną
Antoni, Sędziemu i iadną, jako i w iadną
Tarkawym. Nie przysięż do Karla z osobna, bo mi tak samo i
miłno, a mi lubo z tem się rozprawy. Soluizantom Drezni
w iadną przysięż - może mi w iadną, ale w iadną i
i iadną nam w iadną.

Wielmożnemu JM. Panu
Marszałku Sądowi

w Warszawie

Wszystko co jest w tym świecie i w przyszłości. I Maria:

Kochana Ołubku moja, mi mojemu bez roz-
równienia kartecki twój pisałac', bo ma-
luc' się w miły poranne i rano sene twore-
wygoduam teraz z utęsknieniem obciagając
sta długiego, a dziś ci donoszę, że nie zupet-
niem zdrowa i wróciłam do dawnych zasto-
wien, i do piórka i do igielki. Wiesz się mo-
cno zaś ty także zdrowa i że twój guzik się roz-
dział - kiedy my też to się ziedziemy a będzie
i przyjemności u mnie opowiadać sobie będziemy.
Wiesz, danielu dny, że zamierzam przywycieczkę
do miodowien uciec, danielu twój i tyle do-

gdyż oświadczył mi, że nie chce być. Mówi, że nie chce
wiecej nam gotować, niż my spróbować się smacznie.
Oskarża mnie, że ktoś z ożeniłom twórcą porządku dro-
bią, które naniżka - osiadł na korze - ten
oskarża, bytu damu, która od dwunastu lat dzie-
ci nie miała i teraz się odkryło, że my nie mieli
i bardzo ucieszyła - może z tym nie pozwolił pu-
ścić się i nie wzięły w tak dalekiej drogę - uścisnęły.
Ode mnie Marcelęgo i wyjechał dziecię - o Helenie
bardzo często teraz rozmawiam i myślę, może za
kiedyś mniejszy dowiedzieć się z jakiego powodu. Jak
dotrą z jej gubernatorką, która z małżonką - przy-
szła do o dzieciach twórcy, o sobie, o ogrodniku o
złoty - to dla mnie był prawdziwym uciechą (leża).

w przyciśnięciu rąk między i Tadeusza, prawdy mówię że czasem to mnie wstydziła swoja
 ciotka i zupełnie rezygnacya. Dziś mówię zawsze i to wzytecznia, prawie a wzięty
 wirze pize. Dzień nam tak schodzi. Wstaćmy tak się rozwidni i kłaniam, się kolo
 śniadania, może u siebie pize - kolo dziesiętej zwykłe wychodzi do gulem, na dziesięć
 za interesami, w niektóre dni wraca do domu wcześniej, w niektóre dopiero kolo ~~czwartej~~
 za tymczasem ubieram się, porządkuję, pize, czytam, wzięty pizegumnie. Także może wódec
 pogawianka, obiad, czytanie dziennika Le Temps, który mam w cieniu, czytanie świątecznej
 czasem ciche, czasem głośnie, ^{robo'a rybnick} ~~niezwykle~~ kłaniam - i spać. Przekładam więc do nas i do
 nie pomyślnie - a tak byłam zdrowa pizegumnie raz w tygodniu byłam gdzie, czasem
 raz na teatrze - nie można tego życia nazwać Paryżem, ale tyle mi tam ile. Załóż
 dwa mi tam być może. - Cóżkolwiek, wziętych wirze nie widziałam, niektóre tylko
 z głośniejszych, do Paryża dochodzą na wiosnę nie tylko obcy ale i polscy. - Od 1^{go} grud-
 nia doprowadzą także do skutku zamiar mój dawny, który sobie się nie podobał
 kilka pamiętam tu bzdurek, dwa razy w tygodniu chodzić do mnie pizegumnie na pół-
 tony godzinę - może nie chce pozwolić na więcej zębami się nie mogący, bzdurę mi widział
 także moralnych i stylu - sio Franków pizegumnie to niecierpieć, a wolać pizegumnie wzięty
 się ziedzie to więcej. Kontentem bardzo z tego i wdzięczna tutajnej P. Ludwikowej, która
 a to uzięta - bzdurę to zawsze i tak tak pomóż - bo lubo onogromny się i tak mój
 mój i tak, i ta stawać mi może ich wytoczyć - na samo iedzenie świąteczne i d. codziennie
 nie rachuję drewna, prania, utoru - i innych niezbędnych wydatków.
 przeze te dwie, a nawet tak się boi zwinąć dla mnie, że mi i nie kupić i może
 dobre kure - bzdurę z i tu na dobrego i nulego doctora Wapiliny, a do tego wdzięczna
 bo i tu sobie cudownieca nie zięty. Chłaniński - i zdrowie i lekarz dobry. - Antioch
 z zia, a pizegumnie wie o mi dożył. Wiedzienna te ostro naregu życia, że mi
 tu z samemi Polakami żyjemy. Woleć tylko mi i Dresna mi zawsze z tego względu
 załatwiania dla kłaniam. - Jedzenie bierzemy od bliskiego bratko, a pize tego
 wziętych nam zawsze coś upiekać domowego i smaczne. Pize pize dobre, wni-
 ko nie zle, kawa bardzo dobre, bo od czasu tak tu mój kłaniam mamy naturalnej i mi-
 kłaniam i dobre marie. Pizek więc z i z zabawi, pizek ci spis po cieniu
 tu głośniejsze przedmioty do życia

Funus mięsa tak wotowego i tak baraniego i wziętych &

Funus chleba 4 sous

Butla i tak nara muntowa 4 sous

Indyk 4 do 5 fr

Kaptan tyler

Kawy tanie

Masła miedzy 26 sous funt, solonego 24 -

Jaja nuytaney kiedy dwa za 1 sou.

Kawy funt 2 franki

Cuiet Franka -

Pwa buletka 6 sous

Wino nie zle za 10 sous

Funus franarsii o 1
 czwarto, rzęć wzięty od
 harcego
 i tak go snopieć
 nie mam pizegumnie
 się pizeć, i to
 mi tam z mój
 dżecany uko
 wotow kłaniam
 i pizek z i mi
 pizek nie dżec
 nie. Jozna raz
 ci świąteczne

Prose, iaryny, iaryny fanie, iako i sory ~~correlatie~~.
iaryny & Sr

Herbally funt scale me rty 8 fr.

Herbacy funs ~~we~~ ^{we} ~~nie~~ ^{nie} ~~raz~~ ^{raz} 3 p.
Smietanki litre (miara wiekna od narecy kwarthy) 12 sous.

Smietanki litre (mara większa od nancy kwarty) 12 sous.
Ciastka bardzo drogie, do herbaty Kupnia się zwykłe suche to zwane
biscottes de Marseille i t.p. takich funt kosztuje 25 sous. Trwa to dory
kuchenne smarel.

Stugo, bo podciężne a nie komercyjne
 (leci funt 13 sous, ale wyborny do ostatniej kąpieli czystej).
 Łate i nie śmierdzące 20 sous

(Ten funt 13 sous, ale wyborny do ostatniej knępi czepli.
 Choć i świece (economyques) białe i nie śmierdzące 20 sous funt pięć ich tylko
 ... ..
 ... ..

Daies - my ter' lompz palemy.
C'wooskwoych namer ni'wrein.

Ci woskowych namer niwreim. -
Pravka korutije nas od 18^{sta} do 20^{sta} frankow mairgerme. Pero, sliorne perhale
brakoty, tiule, ale ptozno i stotoway briching brydow, bo mato kto uziwa magla, praw-
ki mi znaia ich wcale, chize niide' maglowaniy briching treba i osobno dawai
a co wiksze osobno ptacić. - Bichina siotowa tu wielka, osobliwoscia, i wogotwori
lmianych thanin mato - worysuy perhale uziwato. -

[illegible]

[illegible]

nie spodziewamy się jednak Francuzek, i rachujemy najwyżej na Angielki. Ja
która mam teraz przed sobą dzień synka, rozpięsiłona trochę, do cięgiej pracy,
nie, mymigracyjna, ale sama matka prawiła sobie żeby się nie mymigracji
ile, że i zdrowia i tak delikatnego - więcej tak rozmawiany niż użycy się, i
także, że więcej ich przyjaciół i towarzyszek niżli i tak wychowawców. No
więc, że każdego rodzaju panien od 17^{tu} lat do 20^{tu} będącymi mieli nymig
więcej, bo w Anglii taka była: na dokonywanie Angielka powinna być
do Paryża, bawieć z rok u francuzów dla języka, manier i muzyki. Matka więc
także powiadała mi że domy francuskie tego rodzaju wiele u nich straciły
bo rzadko który synowie użycy i że ich to najwyżej ujęło, że ich endosiem
na i że im nigdy nie było, ani guvernantów, tylko zateń użycy nie
ani zycie nie miała - Nożai nie jedna Pani Forbes tego rodzaju w
niektórych Angielki - a choćby też więcej się nie znalazło
kiedy nie są i to zapewne by nasz braci z doświadczenia. - Nożai się w
pudła, nożai Oleni, a tak się przez siebie się mi żyć z postawin
tego listu, żeby mógł i się dostać z rok, dzięki cięta naray, że nie
nawet tym razem Helene nie odprze - Nożai więc wiało do niej za
ponowej spowinowac. teraz użycy i podziękuję za to, że mi
swój pamięć i...

go nie widzę - owszem wyspasy tak myśliły i tak i my - do rozkazu de-
sca. - Adam ten z rodziną du pranie dęci cicho siedzi
a kawalerowie samej zięiny, dwaj bracia, z których jeden
mężczyś do pani wchodził, co porabiali? i tak i on dąbek z
braniami otrzyma co to na lisa zarywa? - Poruwy Enock z się
o mnie pyta, ponieważ mu słownie odemnie i od męra, i tak i
żone tego; i powiedz żeś zupełnie a zupełnie zdrowa i że dawno
Tabaci i cierpienia nigdy się nie odrywają. Niech mu Bóg na
dłeciach nagrodi, że mnie tak dobrze wytężył. Płonam o dro-
gę i i tak koronę, kiedy w tego oddała się ośce. Potem ię tak
pięknie odemnie i zapuścił się czy Maltha z gubernantki kon-
tenta. Co to za choroba Heymanowej? zaintrygowana i maie
co się też z ię Pautwem dzieje? - Wierzę ci że się Marynka
udała - i a przekonany się że doskonałych i uniwersalnych
sług nigdzie nie ma, przesłałam na moją, i badoem kontenta.
Także nie raz żałuję że pojęć z roboty do Olesznej nie mogę; nie
dą sobie i sięgaj często, myślać że i ona to samo robi, a takby do
braz zejść się na pogodę. - Prawda, że więcej roboty jedną tylko
mnie stęży, ale i takie iuryty poręgi; doprawdy, że nie gniewam
się nigdy, bo wiem doskonale że jeśli co nie zrobione to moja
wina - gdyż w tem dobre tutejsze że i u w raz wezmę na siebie, to
wypetnie, do kładnie. - Niecierpię mi żal głębszy, a więcej ce-
sare oddzieli, i co za przesmarowanie żeby w wrogu i miarę zna-
leć - powiedz Karolowi jeśli ich zobaczysz, że serce dzieło ich
smutek i polecam się w raz z mężem ich zamyślić. Adam za-
prawne już musiał wrócić - będzie to on miał co odpowiedzieć
za nie łody i Marcin. - Roman brater Heleny a. wypmy
niegodziwy Kwiś puste się czy przy tem piemonem poznaniu
i tak tylko czy też i dany były przewrocone. - Pórnice o maie
a osobliwa i czy doprawdy prawdziwa. - Tak będzie i tak o po-
sobności do żałęskich, ponieważ mi odemnie. - Mał pocatunek od
ciebie przysłał bardzo chętnie, ale powiada że się o prawdę
wy uprni, i tak da Bóg kiedy się obaczemy. - Takiebyśmy ra-
da modlić się proszko w Bickim Kosiele, oddałabym chętnie
i muzykę i wspaniałość tutejszego. Bardzo będzie pięknie
diedziom komorowa wawry łoty. Obaczysz że a Mały syn
szczęśliwie uprni, który się będzie chorował i będzie ostatni.
Także paradne dany P. Błodego dla Mał, a z sute mi
się wydają na te razy; prawdac' to że ożeniak raz zwętle
się zmi, a przynajmniej tak myśli że nie o. Czy się na-
myśliłi kłótnie naci? konwieskanie po nas; a nawet mi
byłoby to wybornie dla nas a nawet dla twych dzieci. Cią
wzbiera pewna zęg i uwarowanie, które ożędym bardzo
korzystne, a przetoż na pewno i z gruntu i z ię z mi

[illegible]

Spis rzeczy w paczce do Siostry.

1. Pajilares dla niéy -
2. Pakietik moja Goltz (dwa worki)
3. Kochanéy Tosi (Sralik)
4. Wuienne Antoni (Pierotterica)
5. Sędrinica (Ołówek)
6. Lewockiéy (męcratka)
7. Annusi (Hkawiorki)

Nie smódyć się z tych darów, Kochani
moi, „patrzcie na nie jak na swą własność, ale na
serce które je ofiaruje. —

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

Łopyskanie: Co mi radzi olemia i Ciocia? Cha-
ne wroci z Klawikortem po Kochanę i mamie
który jest moim skarbem bo mi go sama
zapięta testamentem - że zycja darowała
go nikomu niemań sowa, i zawro sobie
pooblebiam że go leszore zobawę i zotkiam
zkiep na nim zagram - ale nime to Kora
że on tak długo u Sędziaki u obcy osoby
stoi, niewiem czy tam jest w porzankowaniu
i wolatabym /gdzby się to dato wroci/ gdzby był
u Kogo z familią. —

Nach także Ciocia droga, dotyka się rary, co też
się dzieje z moim Kojerianem - czy Kouras i P.
s na S. które nie po wyjędnie moim wyspy, roz-
pęciaty się choć trochę, i czy miały sukces iaki,
pytałam się o to nie mówięm wroci rary olemia,
ale nie pydy nie usykata odpowiedzi. Zobarami
ażda także co się skto - pisaliśmy dawno ię żeby
miedali wyrytło, przez kilka wyspałlow, ale na
to żadnej odpowiedzi. Czy moim się ciore podziw
iaki u olemia wroci u nie niema. —

ostatnia książka o które bardzo pro-
sieny. —

- 1) Skretuskiego, prawo polityczne narodu
polskiego. 2 Tomy.
- 2) Ostrowskiego, prawo cywilne narodu
polskiego. 2 Tomy
- 3) Czackiego o literackich prawach. 2 Tomy
- 4) Prawo do wmy polskie 2 Tomy
- 5) Albertandego panowanie Karaimura
i Jana Zagreton'owich. 2 T.
- 6) Juszyńskiego dyplomacya poetów polskich. 2 T.
- 7) Juszyńskiego obwar wielki. Zygmunt. 1 T.
- 8) Skargi z wyrosty świętych. — 2 T.

Tę ostatnią książkę oddałem ale bardzo drogo
dla mnie i nieśmiernie mi potrzebna i dla niej
i dla całego. Szczęśliwie znowu mójowi potrze-
bne dwa pierwsze dzieła Skretuskiego i Ostrow-
skiego — znalazł on przedmiotem pracy która
ten najwęższy cięż powiecha ale do tej pracy
potrzebne książki i kto ma w ten dopomóż praw-
dziwie chęć i miłość niech pomyśli. —

4) brat, siostra powiedzieli Tarkurowi, że zechcą iść znowu do
Dzielskiej i tak im przypieklam się skargi ię na mię, szły przed
nimi - ale ona na widzenie moich bratanów pisała a przed napisaniem
moich odczytawszy moją listę, że odwróci mi się z wcale tego wyrażenia,
nie ma. Co do pieniędzy, które w takim towarzystwie pewnie załatwi
wziem. że iść sera dostatecznie mógł ię leżąc aby ię przygotować
za bułką i kładę dręknąć ię bratowi i o więcej za spowodowania, że
byby ciębra mogła mi przepisać kiedy garnurki powiedzieli kilka słów
leki dla mnie. widnia iak szwaczki do cybuchów cybuchów, tobym
ię wrota obowiązuje byle. Także wziętych wziętych i mniemy do
wry kamienney i parę małych garnurków do śmiechów wiele by mi
były mile. - Pomyśl dla ię pamięci ciębra bogactwi, ale
niebierz wziętych, bo to moja robota, ponieważ melonów bardzo dobra
nowości iak tam się uida. - o dwójce ię w konspacie odczytany
który przeznaczył dla Tarkurowi.

5) - powiedzieli także Tarkurowi swojej siostrze że dział maich wydatków
w Tarkurowi ię Tarkurowi szwaczki ię 12 i przemierzone odczytany ię
mniemy. o Tarkurowi ię Tarkurowi szwaczki ię 12 i przemierzone odczytany ię
mniemy. o Tarkurowi ię Tarkurowi szwaczki ię 12 i przemierzone odczytany ię

Gdyby ię dwójce iakie dzieła maich na wydzwani
ory chłopców, czy dziewczątka, wziętym ię za swoje
i iak natchnąć ię i wychować o ilebym mogła
a ię by byy dozwoły natchnąć. --

Pragnam Karkurowi Tarkurowi ię, że to Karkurowi
ale to wziętym w natchnąć ię dozwoli ię ię
dzwonię pisać ię, Karkurowi ię odczytany ię
pisać.

Do Pani Mary.

O Kochanej Pani Annie więcej niż cennie
podziękować muszę za miłe wyrazy, które
choć już bardzo dawno jak mnie dotyły
przez ciżbę zupełnie obcych serm
mentu. Wiedziatam ja oddawna że
sędziaka moją nigdy się dla nas nie
odmieni i zawsze swoje przyjaźń za-
chowa. Ciężko się z Panstwem dotyc' do-

wi, że Walerka dobrze się prowadzi, i że druga
wychowanka przybyła, bo będzie więcej jedna
posiada Kotleta na świecie. O tem wny-
stkiem obzerwieć miutem, ale wieś że
lit mi donied. Klementynie 2. za sporobko
sua prong powiedzieć że ci zawsze Kocham
i o wzajemności prong. Matronkowi od nas
oboyga piękne ukłony iaku i tym wrytkim
ktory wirze o nas nie zapomnieli.

D. 29 Maja 1834.

Moiu Tęciarku Kochana, długo oczekiwałam na listek
Twój, donosił nam i z teki smutnej wiadomości. Coś
się stało Pani J. młoda ciżba i teki zdrowa się
dawata. Prawda, że się było strasznym wznieć do-
wiedza - i Babunia ciężka - ale przede mi leży
dotną przychaymnieć że się kontynuacji bratoni i tobie
dobre sturij; dobre że o nas nie zapomniacie. Dzięk-
uję za wspaniałe co mi donosisz, z postępnym dzieciem bar-
dziej aczmyślik też Anielcia wyrosła. Już na pa-
rientę zakrawa? Nieśmiernie ciemno rada, że była
w komorowu i że się i w tym roku wybierasz; Mnie
w tym cię trochę x samolubstwo, bo mi się zdaje że
i tak będziecie razem, to ożycie o nas mówicie. Jak
będzie widziata piękny raz Marcelotowa, ich dzieci
opuści mi też obserwację i tak wyglądają, i tak ich znowy
dużo, i tak dużo dure, oryginalne; zedy wiedziata
i tak mnie to mocno obchodzi. - Czy zawsze maierkanie
w tych samych pokoiach? ogólnie czy w pomysłowym
stanie? to bardzo cię wiele miasekani podobnych
warunków i rzadki maieć dar zrobieńia ożyci i
cienego i maieć nasy. Chyba by to nasładować u nas.
Wam teraz zdrowa dobre sturij, takem kontynuacji
zedy bież nasy przebyta, że mi się zdaje zedy się
powróćcie nieodwleka - a postępnym bardzo mi powraca
i od bólu głowy i od bólu bólu mię usalnia; to
chyba tamże opatrywać widzieć, ale nie się przypię-
cować - to twój miłujący Kochana Tęciarka, przy-

musze mieć zyczenie, żebyś tak była mądrą i łagodną,
jak my tego oboje pragniemy i i tak, wam! - O nas
nie ciemnam domać nowego, żadnej odmiany, za-
wsze estymowanie, trochę nadziei, trochę obawy, na-
pewniając. Nam tu kilka kobiecich które Kocham,
kilka przyjaźniwych męskich a u nas bywało, ale
to wszystko ma za sobą dawnych żwariaków. - Do-
mowe życie w tym roku wygodniejsze jak w poprzednim
bo mamy służbę i lepsze mieszkanie - ale też wypatek
wzrostu - a nas trochę niepokoi. Proszę dobrać, trzeba
w nim ufać. Bóg i dawa Kochana Pociąg, która
domaga się miejsca w tym świecie. Ustaty nasci,
sąbni, P. Konstanty, braterska i bratowa pokłoni
i tak naprzemiennie - dzień i noc - a sobie powoda
że cię Kocha i szczerze przywitała. -

Kiedyś kiedyś Kochana Tonie, prawiła
nam miłośniczkę radości, dla tego miła
bez żadnej obawy i niechęci jakobyśmy mniej
cię Kochać mogli. Miłujemy. Jeśli pomimo
naszej wielkiej miłości nie przesunę. Pociąg
znów stracił w naszym świecie, wśród tych miłości
smutnym byłby nasz los, gdybyśmy nie mieli
znowa przetrwać. Często i wiele spotykamy
o was, dobru nie ma, w domu naszym, że nie ma
bądź miłośniczkę naszego świata i przyjaźni. Proszę
pauzować, a być może że nasz świat przetrwa
Tonie i Ustaty nasci, babci, cioci, i cioci, i cioci
Józefa, Vincentego, los ich światu nasz obchodzi, niech mi
wspomina o miłości braterskiej przyjaźni. Często cię i Kocham!

PISMO DODATKOWE

DO

GAZETY PORANNEJ

ROK 1839, LIŚTOPAD.

ROZBIÓR

KSIAŻKA DO NABOŻENSTWA DLA POLEK.

W Krakowie. Nakładem D. E. Friedleina.
W ósemce, str. 426. Spisu rzeczy X. Wyda-
nie ozdobne; z ryciną S. Wacława. (*) Na
oprawie, odcisk wyobrażający tegoż Sgo.

„Niech się bezbożnik nadyma,
Pajęcze snują nadzieje,
Ten, który z Bogiem niefrzyma,
Jak licha trawa zwiednieje.“

— KNAZNIK —

Wlara — jako ognisko duszy, jako balsam z Nieba,
jedynym jest dobrem. To węzeł spajający obecność
i przyszłość, to bogobojnych przodków spuści-
zna, to anioł opiekujący spraw ludzkich, to sądzie-
jów i posłanników. Kto ją lekce waży, lub kto o nie
dbać nie myśli, ten o nie w świecie dbać nie będzie.
dla takiego, choć na ziemi nie może pozostać światem.

(1) Jest to praczyszowanie obrazu znajdującego się w Koście-
le Katedralnym, na zamku, (w Krakowie) z ołtarza mianowa-
nego: „A l'arc' unum ex septem“ — po prawej stronie obok
cyborium. Dotąd niewiadomo jakiego Mistrza jest utwór po-
mieniony. To tylko pewna, że pędził artystowski!

nie zgoła! — Taki człowiek wszystko złamie, niczego
nie dotrzyma, na wszystko się odważy! Taki gotów
zburzyć grób swego naddziada, obedrzeć w świątyni
krzyż ze złota, rozproszyć pośmiertne zgłiszczą ro-
dzonej matki, ojca, braci! Taki wyrodek swe życie
ceni miarą zmysłów; może więc w innym świecie wi-
dzieć życie i sprawy spółbraci swoich? Jego serce —
to kamień, — jego umysł jak wichur przelotny, — je-
go sumienie podobne do wrzącej i szczyrmatej la-
wy, — a dusza wkula do ziemi łańcuchem zbrodni!
On ci gotów z serca wydrzeć wszelką boską nadzieję,
on ci gotów w myśli umorzyć najdroższe wspomnie-
nia; on ci może zabić na ciele i duszy dla chwilo-
wej rozkoszy, dla marnej błyskotki lub szalonego u-
niesienia i fantazyi. Z łez bratnich śmiać się będzie;
rozpaczy i w rozpacz jeszcze będzie szydził! Nie
mu o łtosci nie mów, ani o żadnej zgoła tkliwości,
nawet o uczuciach wrodzonych dzikim zwierzętom.
On ich w każdym względzie przewyższać jest zdo-
len. Bo i na cóżby mu więcej służył hardy lubo
zaikeczenniały rozum, (jeśli *hardość* i *nikczemność*
zwać się może tem mianem); — do czegożby mu wię-
cej służyć miały zbudzone ziemskością żądze? —
Cóżby go mogło wnieść nad nasz poziom płaczu i
nędzy? Któżby śmiał na jego żelaznym sercu, na je-
go przynajmniej miedzianym czole, wyrzeźbić czło-
wieka, bliźniego, brata? Dla kogożby on przywią-
zał się do ludzkości, do społeczeństwa, kiedy odgłos
pamięci nawet tych wyrazów, nie rozległ się nigdy
w przekonaniu jego wewnętrznym, w skalistych gło-

FORNICATION

niłości prawdziwie chrześcijań-

imie sławniej i znakomitej w

Wszystko musi być idealne

sły meżnie, co bóg ich woła. Pana dzimio

umysłem znosiły.

YENKAD

się dusza nie wzniesie temi m
nu Boskiego — i nie urobi f

... i to miedzi się nie us...

„smýšleu jinakodes sje sošije
pbeiechy, sije i rady,“ auto

...sada chwała naszemu autorowi G.

(w Kłobowie) z obywateli miasta

[illegible]

Bar. je pognel alem ledare dosto me zorigata cnykajc
a ostatnich wresny amni moyle 14 dorylad.

Coast
do Niemcewicz!

Zbyt złego, niestow skolico,
Bytas' przeszedł skarbnią;
Dziś, niespodziana kolej,
Bogata jest nadzieja!

Zamiast w jedynę puścić
Mieć prochy oragie dykrynie,
Wionisz powstata z ich koscie
Ochupicie wolności.

Aby jedni, walcząc za swoje,
Wznawiają, Alekda knoje,
Tamtych bez miecza zwycięstwo;
Stwarzają nowe męstwo. . . .

Przygniatą nas olbrzym oragi
Stu-ranienny i stu-rogi.
Patrzcie! runął w przepaść sromu—
Od jednego słowa gramu!

A jakże to wstos się biali,
Wśród tych swolności cześcieli?
Wydaje się z polskim rysem
Być, Nestorem czy Mlisem.

Całym gościem, grodzie ksiuwiaty,
Pomnożył polskiej chwaty.
Imię jego nieśmiertelne:
Wrsyn — żyj palladium dziełne.

Przykroć wspierał barki swemi
Odrodzenie naszej ziemi.
Pod gołtem jego, nas, trzeci,
Polskie nam słonce radzicieci.

Żyj nam, Wrsynie, żyj długo,
Wierny mur, ocygany stugo!
Byś nas kiedyś po odryciu
Kierował w swobodę rąk i ciu.

A kiedy nieba uwieniera,
Chapaj ludzi, krew młodzińczer,

74
Słysz, co żyć będzie upamięci,
Godne krwi Jagielloń chęci:

Pomyśleć potrzeba będzie -
To pańskim obrzędzie.
Wtedy napiszę w Krakowie
Za twoje i Polski niewie!

M. A. Słowacki

Time 10:00

Opowiadanie na Górze Oliwnej

„Wiele drzew rośnie na Górze Oliwnej?”

Widząc przed sobą Niszą Ciecisz i Góry Kiborany na Górze Oliwnej, myślenie się za bramy miasta Jeruzalem, a spuszczając się coraz niżej, moja się myśli - na którym był kamieniarzany Sky Serepan, na samym zaś dole przechodzi się suchy dół trójgłowy rzeki Cedron; na Cedronem powymaga się Jozefatowa dolina, wąska tuż pomiędzy dwiema przebiegającymi górami. Na tej górze i na prawej i lewej stronie są groby. Na tej dolinie są groby Ksabat, Serepana i przedmianne Orientary - choćby domskie grobowce widać. Widać też wapienne przesłony doliny, wstępując się na Górę Oliwną; góra ta rozciąga się po niej i widać, że są rozsypane drzewa oliwne. W samym podnóżu, na lewo od niej, drzewy - miodaję na wierzchołku, a na górze się znajduje inny podziemny kościół. W tym kościele jest grob Najświętszej Panny i groby S. Józefa, Anny i Jachima. Kościół ten wybudowany został katolikami przed dwoma laty na stwarzaniem w Konstantynopolu - Ambasadą Rosyjskiej. Bliżej tego kościoła jest grota - w której Pan Jezus z krzyżem potępił się poit; grota ma być dotąd do katolików i jest w niej otwarta i obywateli do parafii i składowym. Ogródzie - w którym Chrystus Pan miedził się, opasany murami i drzewami, niecałkowicie, który zaś po prawej stronie drzewy i jest latwa i łaska i szereg grobów. W tym to opasaniu stoi dotąd siedem oliwnych drzew niepoznaczonych grubości; ich przesłuchanie kamary świeca, na przestrzał - i można by zobaczyć w każdej. Drzewa te mają w drzewach i wygodnie obciążać się. Podanie mówi - że to są drzewa z czasu Chrystusa Pana. Katolicki podmurówkami jest murkami do rękot, dla ochrony od uciekaczem, - i inoimkami. W tym miejscu liście nawet umiera, a liście te na tak sławnych drzewach nie miały być.

„Dzieci i jaśnie jest to miejsce o którym jest podanie, że z tamtąd przeszedł się Apostołowie i stworzyli sztaś Wiary?”

W potłowie Góry Oliwnej, a może nieco wyżej, który gładko szła - niby posadka kamieniarza w kościele, i dotyka jedną stronę, do szaty stojącej - jak ściana; w tej - to ścianie jest dwumianie i pot - myślenie owałnych - i to są, między podaniem, miejsce - w którym Apostołowie stworzyli, pierwszy sztaś Wiary i sztaś na opowiadanie. Stoma Bożego po świecie rozszalał się. - Nieco znowu wyżej, po lewej stronie, na samej prawej stronie, który płaski kamieniarz - na którym Chrystus

= Pan stamowuwy, mbat po raz pierwszy Apostołom Ojczystym
mowić. Janowi troche, myślic, serij drugi kamień na kłósyn
Kamień miał nad Jeruzalem ptakui. - Na samym sercu
góry są ruiny pięknego miasteczka - co stało na tym miasto-
wie, stało Chrystus Pan w Niebo wstąpił. - Staje Pamiątka, my-
Deptana, w kamieniu oglądają, po dnie się przegrany proz nad ko-
brat, ielarna. Nad tem pięknem Chrystusowego śladu, po-
zwijonowany Kosiół, Turcy postawili onaty mezarze, a lubo
hwar opuszczone - mezarze kamień - i za obronienie
trzeba odnowienym murów amon aptuui. - W dnie
w Niebo wstąpienia Pamiątki, Stronami Grobu przegradają,
w tym mezarze Ołtarz i celi duchownego katolickiego i Je-
ruzalem i Bethlejem przegradają proz przegradają na Morze
i na nabożestwo katolickie. R. Książka o wójno-
wanego dnie i Kosiół miasteczka na dnie sonutne Jerusa-
lem, a w dnie, strona, w dnie Bethlejem i po miasteczku
Deje się w dnie, w dnie pasmo gór, w dnie jenera opa-
w dnie drogi Morze martwe - i jak we mgle rzeki Chrystus
Jordan. —

„Jaki porządek codziennego nabożestwa przy Grobie Pańskim?”

Trzy są Kosiółki katolickie w Jeruzalem: 1. Kosiół Książki
i klasztoru - w którym mieszka 80 Książek Franciskanów - re-
formatów, Stronami Grobu Pańskiego, po przegradzie Opatu odo-
bił onego miasteczka. 2. Kosiół Grobu Pańskiego na Kalwaryi. 3. Kosiół
Książki przy Via Crucis postawiony tam, gdzie Chrystus Pan
był bierany. R. Kosiół Książki mychoda i samemu dnie
i Książki na trzy tygodnie, strona do Grobu Pańskiego
na Kalwaryi. Kosiół Grobu Pańskiego jest pod kłosem strany
nabożej; w dnie tyłku, w piątce i w dnie wiskorych i w dnie
na proz celi dnie obraty; każdy inny czasu w chodzie i tam
na parrotensiem przegradzie nad strona i za mata opłata. Książ-
niy strona i w dnie, niy choda, a tamta i po ulicy
niy obraty i w dnie proz niy dnie. Na miasteczku
galerii i Książki są małe celi i w dnie - gdzie duchowni
pięciu myznan i mieszka i Książki. Książki myznan - to jest
katolickie, greckie, ormiańskie, maronickie - i kłóty, mo-
smoj. o. obce Ołtarz, przy których nabożestwo odbywa, sam zaś

Grob -

Pański, matery z kolei do warsztatów. O pierwszej a potmowej
zawynaję, katolickiej Jutrzenki, w kaplii swojej - która jest na tem
miejscu, gdzie Chrystus Pan poherat się Mater Najświętszej po-
Amartorychustanem. Jednocześnie wyjdzie myślania przy innych
otłamać, w piśmie narzucać i napisać o tam, nudy góry podno-
se, różnorodny spiew obija się kiedyś między o potamane skle-
pienia gniazda; wóń kładzie dymem się ściele; kościot, mimo
mnożstwa lamp, sam przez się ciemny ma w ciemności, postać grobu; a
kiedy kofły do swoich spierwów po cieniu, któreś bicia paterkami;
czy w chrystliwie Ziele, czy w miazga, która, to się taki jest katolicki wko-
ściele rozlega się na przodach i niemyślnym sonetkiem ^{duży} ogarnia.
Spiewy psalmów a matemi przesiewami tego lub innego myślania
trwają, aż do 8^{mej}; a 8^{mej} myślanie wielkie które si: katolickie do
grobu Pańskiego; sam byłby Celebrant wchodzi do grobu, Dyakon
i subdyakon śluz do Maryi wprawy ciężej - boby się w grobie nie po-
mieszać. Maryi si: ciężej - tak rani się jak poświecić, odbywać się
przy różnym starych materych do katolików. Po skończeniu
Maryi si: wielkiej przy grobie Pańskim, następuje po katolickich
Grech, po Grechach Ormianie, po Ormianach Maronitach, a po ma-
ronitach kofły; ale te warsztatowe myślania Maryi si: nie odpra-
wiają - myślanie w kiedzie i w Maryjstwie; w dusi powie-
nie spierają tyłko hymny. Kiedy 12ta a 1ta końca, w Maryi
si: a zawynaję się gładnie, które a matemi przesiewami to-
tu, to tam, trwają, aż do wiecznej. O wiecznej Duchownictwo
katolickie ślubować, ze swymi pielgrzymami, przy zapalonych
w ręku świecach, odbywa procesję i przechodzi śród spierw hym-
nów od starych do starych, przynajmniej od kaplii uharania się Chry-
stusowego Mater swojej najświętszej i idąc ^{razem} do Kolumby bise-
maria. 2ta Do miślania Chrystusowego. 3ta Do miślania na kło-
nem podzieleniu się Jęz. ściana. 4ta Do miślania gdzie Dorozy Koy-
ia si: była anatemem. 5ta Do Kaplii Stry Helony. po 6ta do-
Kolumby pod która był Cierniem Koronowan. po 7ta Na Kolum-
ny, gdzie był Ukrzyżowany. po 8ta Na miślanie gdzie Alkorym
był podniesiony; po 9ta Do kamienia na którym był Namazowa-
ny. po 10ta Do smutnego grobu Pańskiego. po 11ta Do miślanie gdzie
się Maryi i Magdalenie po Amartorychustanie poherat; i nakoniec
po 12ta Do Kaplii Matki Najświętszej a której procesję a drugą
swą zawynaję. Przy każdej stary na kładkach do spierw się hym-
ny, Celebrujący koniecznie modlitwa i Stęga staniem i Dwie się dwo-
lej; procesję cała zamyka się myślaniem i Poczajem i wstęgiem sa-
kramentu i Litanią do Matki Najświętszej. —

Po ukonńczeniu procesy i karymajęsi niezapory, a potem =
anomu i matym kiedy niekiedy przestankiem, godziły się do
potawey; stonem; moimaby pomiedzi i z naboienstro hmo
niemat ciagle dżeni i now.

Lresata - ^{Pelagynubis} Tom trzeci Meszda Hotuminskięgo dochtadnij o.
tem nazythion objaśni; a ja mam honor przeprosić =
Szaronowa, Lapytaję, - kim tak stęgi arlobet odpowiadę;
musze i w ceteri saporosie Duchu przynajmniej do wady, - oto ka
pionin am iis, budy ha to i niemoisna wada, a antasera
kiedy iis prę iis chybja Osobom dla których msercu petm
mamy poszanowania

Józef Leluch

